

Medborgardialog med barn

– en fallstudie av tre skånska kommuners erfarenheter av dialogmetoden Arkitekter i skolan

---

Citizen dialogue involving children

– A case study of three municipalities experiences with AiS

Julia Sandqvist Wedin

Självständigt arbete • 30 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Landscape Architecture Master's Programme

Alnarp 2023

Medborgardialog med barn – En fallstudie av tre skånska kommuners erfarenheter av dialogmetoden Arkitektur i skola

Citizen dialogue with children – A case study of three municipalities experiences with AiS

Julia Sandqvist Wedin

Handledare:	Matilda Alfengård, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator:	Maria Kylin, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Bitr. examinator:	Linnea Fridell, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	A2E
Kurstitel:	Independent Project in Landscape Architecture
Kurskod:	EX0852
Program:	Landscape Architecture Master's Programme
Kursansvarig inst.:	Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Utgivningsort:	Alnarp
Utgivningsår:	2023
Nyckelord:	Medborgardialog, barnkonventionen, barns perspektiv, barnperspektiv, deltagande, inflytande,

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt. Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

<https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Inkludering av barn i medborgardialoger har blivit allt vanligare inom kommunala planeringsprocesser. I och med att Barnkonventionen blivit svensk lag har det dessutom resulterat i att frågor kring barns inflytande och rättigheter kopplat till dialog och planering fått ökad uppmärksamhet. Dock saknas det kunskap om hur kommuner kan implementera barnkonventionen och hur de genom dialog kan ge barn ökat inflytande i olika beslutsprocesser. I denna uppsats genomförs en fallstudie där tre skånska kommuner deltagit i samverkansprojektet GLAP: Gestaltad livsmiljö genom arkitektur och pedagogik där dialogmodellen AiS: Arkitekter i skolan används. Genom intervjuer med deltagande planarkitekter samt en av projektmedlemmarna från GLAP undersöks hur projektet GLAP och dialogmetoden AiS på olika sätt kan bidra till implementeringen av Barnkonventionen i fysisk planering. Uppsatsen diskuterar även problem och möjligheter kring barns inkludering i medborgardialoger. Det framkommer att det finns mycket att gynnas av genom dialoger med barn men brist på resurser och ojämn ansvarsfördelning kan göra det svårt att initiera och genomföra dialogerna. Det framkommer att GLAP och AiS på olika sätt kan bidra till att Barnkonventionen implementeras – men också att det är för tidigt att avgöra full ut i vilken utsträckning.

Abstract

Inclusion of children in citizen participation has become increased in municipal planning processes. With the UN Convention on the Rights of the Child now being Swedish law, increased attention to issues surrounding influence and linked to dialogue and planning has increased. However, lack of knowledge about how municipalities can implement Convention on the Rights of the Child and how, through dialogue, they can give children increased influence in various decision-making processes. In this essay, a case study is carried out where three Scanian municipalities have participated in the project GLAP where dialogue model AiS is used. Through interviews with participating planning architects and one of the project members from GLAP, it is investigated how GLAP and AiS can contribute in different ways to the implementation of the Convention on the Rights of the Child in planning processes. The essay also discusses problems and opportunities surrounding the inclusion of children in citizen dialogues. It appears that there is much to be gained from dialogues with children, but lack of resources and uneven distribution of responsibilities can result in difficulty to initiate and carry out the dialogues. GLAP and AiS have contributed in different ways to the implementation of the Convention on the Rights of the Child - but it is too early to determine to what extent.

Innehållsförteckning

Inledning	9
<i>Syfte och frågeställningar</i>	10
<i>Avgränsningar</i>	10
Bakgrund	12
<i>Agenda 2030</i>	12
<i>Barnkonventionen</i>	12
Barnkonventionen i fysisk planering.....	13
<i>Politik för gestaltad livsmiljö</i>	14
<i>Medborgardialog med barn - exempel</i>	14
AiS: Arkitekter i skolan.....	15
<i>GLAP: Gestaltad livsmiljö genom arkitektur och pedagogik</i>	17
Bakgrund för GLAP	18
Projektets olika faser.....	18
Tidigare forskning	20
<i>Demokratiperspektiv på medborgardialog</i>	20
<i>Medborgardeltagande i svensk kontext</i>	21
<i>Medborgardialog i planeringsprocessen</i>	22
<i>Inkludering av barn i medborgardialoger</i>	23
<i>Medborgardialog med barn i svensk planering:</i>	23
Nutida svenska exempel:	24
Teoretiskt ramverk	26
<i>Barnperspektiv och barns perspektiv</i>	26
<i>Grader av inflytande och barns deltagande</i>	28
<i>Sammanfattning av Teoretiskt ramverk</i>	33
Metod, material och arbetsprocess	35
<i>Fallstudie</i>	35
<i>Litteratur</i>	36
<i>Intervjuer</i>	36
Intervjupersoner.....	37
<i>Tematisk analys av intervjumaterial</i>	38

Resultat.....	41
<i>GLAP.....</i>	<i>41</i>
Intervju	41
GLAPS Slutrapport.....	41
<i>Fallstudie.....</i>	<i>42</i>
Båstad kommun.....	42
Simrishamn kommun.....	45
Ystad kommun	48
Analys.....	52
<i>Förutsättningar .....</i>	<i>52</i>
<i>Samverkan.....</i>	<i>53</i>
<i>Förhållningssätt .....</i>	<i>55</i>
Diskussion och slutsats.....	58
Metoddiskussion och framtida forskning	60
<i>Fallstudie.....</i>	<i>60</i>
<i>Intervjuer .....</i>	<i>60</i>
<i>Tematisk analys.....</i>	<i>60</i>
<i>Validitet och reliabilitet.....</i>	<i>61</i>
<i>Framtida forskning .....</i>	<i>62</i>
Källor.....	63
<i>Otryckta källor.....</i>	<i>68</i>
Bilagor.....	69
<i>Bilaga 1. Samtyckesblankett.....</i>	<i>69</i>
<i>Bilaga 2. Intervjuguide 1 .....</i>	<i>70</i>
<i>Bilaga 3. Intervjuguide 2 .....</i>	<i>71</i>

Inledning

2018 röstade Sveriges riksdag ja till att göra Förenta nationernas (FN) barnkonvention till svensk lag, vilken trädde i kraft den 1 januari 2020 (Arbetsmarknadsdepartementet, 2019). Barnkonventionen innehåller 54 artiklar som syftar till att säkerställa barns tillgång till sina mänskliga rättigheter. Här ryms både skrivelser för vilka konkreta rättigheter barn har, men också vilket ansvar länderna har för att säkerställa att dessa uppfylls. I barnkonventionen återfinns bland annat artikel 12 som lyfter att Barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör dem (Shier, 2001). Både staten, regioner och kommuner ska säkerställa att barn har tillgång till de rättigheter som återfinns enligt konventionen (Barnombudsmannen, 2021). Inom frågor om kommunal fysisk planering blir dialog med barn en viktig del för att uppfylla barnkonventionen.

Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor (MUCF) har under 2018 och 2019 undersökt barn och ungas möjlighet till inflytande på kommunal och regional nivå. MUCF (2019A) menar att många svenska kommuner idag arbetar med att involvera unga i kommunal planering, men att det skiljer sig mycket från kommun till kommun i fråga om ambitionsnivå och i vilken utsträckning barnen ges inflytande. I en rapport av Barnombudsmannen (BO) från 2022 framgår det även där att det finns stora skillnader mellan olika kommuners arbete med involvering av barn, men även att de flesta kommuner saknar tydliga arbetssätt för att arbeta med barns delaktighet (Barnombudsmannen, 2022).

Barn har genom barnkonventionen fått en stärkt rätt till att få vara med att påverka och få sin röst hörd i frågor som rör dem. Boverket (2021) menar att barn är experter på sin egna närmiljö. Genom att tillvarata deras kunskap och perspektiv vid utformning av både inne och utemiljöer, kan därför planering gynnas positivt (Boverket, 2021). Hur man väljer att bjuda in och föra dialog med barn kopplat till fysisk planering och gestaltning finns det olika metoder för. Likväl finns det olika metoder för hantering av insamlat dialogmaterial och i vilken mån barns perspektiv och åsikter blir beaktade i efterkommande processer kopplat till fysisk planering och gestaltning (Tahvilzadeh, 2015). I en rapport från MUFCS (2019B) framgår det att det finns en generell vilja hos de flesta svenska kommuner att i dessa processer föra dialog med barn - men att det ofta saknas tydliga arbetssätt. Skivenes och Strandbu (2006) menar även de att det behövs struktureras upp tillvägagångssätt eller metoder som kan appliceras på ett systematiskt sätt när dialog med barn ska genomföras. Här finns alltså ett stort behov av ökad kompetens och förståelse hos svenska kommuner för att öka barns deltagande och påverkan i fysisk planering. Eftersom denna kunskap i dagsläget är begränsad i många kommuner, samtidigt som barnkonventionen är inkorporerad i svensk lag, finns det enligt Francis och Lorenzo (2022) också en risk att barns deltagande blir allt mer institutionaliserat. Risken blir då att syftet snarare blir att uppfylla barnkonventionen istället för att faktiskt försöka skapa bättre miljöer för barn att vistas i.

Regionala projektet *Gestaltad livsmiljö genom arkitektur och pedagogik* (GLAP) har genom samverkan mellan pedagoger och planarkitekter i de skånska kommunerna Båstad, Simrishamn, Sjöbo och Ystad försökt öka barn och ungas inflytande. Genom att använda sig

av dialogmodellen *Arkitekter i skolan* (AiS) har man fört dialog med barn kopplat till frågor om arkitektur och stadsutveckling (Bomgren et al, 2023). Denna uppsats undersöker deltagande kommuners erfarenheter och lärdomar från projektet GLAP, samt hur och om projektet har bidragit med ökad kompetens och implementeringsgrad av barnkonventionen och inte minst barns deltagande i fysisk planering.

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att sprida kunskap och diskutera metod för att inkludera barn vid medborgardialog i planeringsprocesser. Vidare är syftet att genomföra en fallstudie av projektet GLAP där tre kommuners arbete av medborgardialog med barn studeras.

Jag ämnar till att besvara följande frågeställningar:

- Vilka problem och möjligheter diskuteras i forskning kring barns inkludering i medborgardialoger?
- Hur har projektet GLAP bidragit till implementeringen av barnkonventionen i fysisk planering?
- På vilket sätt kan dialogmodellen AiS fungera som ett verktyg för att uppfylla barnkonventionen?

Avgränsningar

De problem och möjligheter som diskuteras i forskning kring barns inkludering i medborgardialog samt frågor kopplat till implementering av barnkonventionen behandlas ur ett västerländskt perspektiv och därav har västerländsk vetenskaplig litteratur använts. Delar av uppsatsen avhandlar enbart svenska planeringsprocesser och relevant litteratur har därför främst varit svensk sådan i dessa fall.

Enligt barnkonventionen räknas man som barn upp tills dess att man fyllt 18 år (Unicef, 2023), vilket också är den definition av barn som jag använder mig av i denna uppsats. Gruppen barn är därmed en stor grupp, där alla inom gruppen har olika egenskaper och förutsättningar. I denna uppsats kommer jag inte att tillämpa ett intersektionellt perspektiv - och hänsyn till andra maktordningar än just den mellan vuxen och barn kommer inte att inkluderas. Barnens ålder, kön, etnicitet eller andra egenskaper som makt enligt ett intersektionellt perspektiv kan grunda sig på (Eriksson-Zetterquist och Styhre, 2007) - avhandlas inte. En generalisering av gruppen barn har därför gjorts till att innefatta alla under 18 år.

Uppsatsen utgår ifrån *Barns perspektiv* då stort fokus ligger på dialog med barn i medborgardialogen för de olika kommunerna. Uppsatsen undersöker hur barnens idéer och tankar har kommit till uttryck genom projektet GLAP, istället för att tolka barns perspektiv

genom det vuxna perspektivet. Då uppsatsen är en fallstudie finns tidsramar som avgränsat det material som bearbetats genom uppsatsen. Material som publicerats eller på andra sätt tillkommit efter att fallstudiens intervjuer genomförts, kommer inte att inkluderas.

Bakgrund

Agenda 2030

2015 antog Förenta Nationernas medlemsländer Agenda 2030 med dess 17 globala mål och 169 delmål som ska uppnås till 2030. Målen ämnar åt en hållbar utveckling ur såväl ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt perspektiv och handlar bland annat om att lösa klimatkrisen, avskaffa fattigdom, minska ojämlikhet och främja fred och rättvisa (UNDP, 2023).

Gustavsson och Ivner (2018) menar att för att uppnå Agenda 2030 med dess mål, krävs samarbete mellan olika berörda aktörer. Kommuner spelar en viktig roll i att utföra arbetet på en lokal nivå och det är viktigt att integrera målen med sina egna organisationers befintliga strategier för att främja arbetet. Gustafsson och Ivner (2018) menar att i dagsläget är det dock i många fall oklart hur ansvarsfördelningen inom kommuner ska se ut då kommunens ansvarsområde sträcker sig brett. För att på lång sikt främja att arbetet med att uppnå Agenda 2030 - oavsett politiska prioriteringar eller styre menar även Bexell och Jönsson (2022) att det är viktigt att arbeta för att inkorporera Agenda 2030 och dess mål i olika nationella policys. Likt Gustafsson & Ivner, menar Bexell och Jönsson (2022) att en utmaning är att ta Agenda 2030 och dess mål från en nationell nivå till kommunens beslutsfattande nivå. Trots denna svårighet, menar författarna att det är minst lika viktigt att arbeta på en lokal nivå som nationellt - då de har möjlighet att tackla olika dimensioner av hållbarhet.

Barnkonventionen

Förenta nationernas (FN) generalförsamling antog 1989 *FN:s konvention om barnets rättigheter*, även kallad Barnkonventionen. Unicef (2023) beskriver Barnkonventionen som ett juridiskt bindande dokument där man för första gången uttryckligen formulerade barns intressen som en form av mänsklig rättighet. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar om mänskliga rättigheter för barn, men fyra grundläggande principer (Unicef, 2023);

Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde

Artikel 3: Barns bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.

Artikel 6: Alla barn har rätt till liv och utveckling

Artikel 12: Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Barnkonventionen har översatts till svenska, Barnkonventionens (SFS 2018:1197) 1 § fastställer att originaltexten i artiklarna 1-42 från FN:s konvention om barns rättigheter gäller som svensk lag.

Barnkonventionen i fysisk planering

Kopplat till fysisk planering innehåller Plan och bygglagen (2010:900) bestämmelser om planläggning av mark och vatten samt om byggande. I denna återfinns bland annat bestämmelser om när samråd eller annan dialog behöver ske. Boverket har fått i uppdrag att kartlägga hur olika myndigheter, kommuner och länsstyrelserna arbetar med planering och stadsutveckling utifrån PBL och Barnkonventionen. Boverket (2020) menar att tolkningen av Barnkonventionen och PBL inte alltid är helt enkel; PBL är en speciallagstiftning till skillnad från Barnkonventionen. En speciallag har enligt (Lehrberg, 2020) företräde andra lagar som reglerar mer allmänna frågor (Lex Specialis). I SOU 2016:19 förklarar man att till följd av att många av bestämmelserna i Barnkonventionen är ganska så allmänt utformade, så kan principen Lex Specialis tillämpas vilket i så fall ger den PBL företräde. Samtidigt framkommer det i SOU 2016:19 att man alltid måste se till det enskilda fallet - och det är svårt att i förhand förutse om Barnkonventionens bestämmelser eller andra svenska lagregler ska ges företräde. Boverket (2020) menar att i de fall som PBL skulle gå före Barnkonventionen - återfinns ändå ett krav på att ett barnrättsperspektiv samt barns perspektiv beaktas vid själva tillämpningen av PBL. Det finns i dagsläget många motsvarigheter till Barnkonventionens artiklar formulerade i PBL enligt Boverket (2020, 26); dels rent konkret att främja barns intressen genom att reglera krav på friytor och underhåll av lekplatser, dels mer subtilt genom att reglera att planläggning ska främja en god livsmiljö ur ett socialt perspektiv.

Boverket (2020) menar att även om barn omfattas av både bestämmelser i PBL och Barnkonventionen, så är det inte säkert att det per automatik medför att barns rättigheter ges avtryck i kommunernas fysiska planering. Hur barns intressen ska vägas mot andra intressen och vad som anses vara barns bästa är olika från fall till fall och i vilken omfattning kommuner låter barn delta i framtagandet av planer är upp till respektive kommun att avgöra (Boverket, 2020).

Barnkonventionen är ett globalt juridiskt dokument som enligt Qvarsell (2001) måste tolkas efter nationella politiska och kulturella kontexter. Det blir därför svårt att bedöma hur Barnkonventionen ska uppfyllas på ett generellt plan - då barns intressen och behov kan skilja sig runt om i världen. Boverket (2020) menar att det i dagsläget finns ett stort behov av stöd till kommuner om hur de ska tillämpa Barnkonventionen kopplat till fysisk planering samt hur barnperspektivet ska tillämpas genom hela "planeringskedjan".

Barnkonventionen utgår från ett så kallat Barnrättsperspektiv, som enligt Boverket (2022A) innebär att man ser varje barn som en bärare av mänskliga rättigheter. För att arbeta utifrån ett barnrättsperspektiv behöver både hela organisationen men också den enskilde anställda arbeta utifrån Barnkonventionens artiklar om barns rättigheter (Mattson, 2019). Det måste också finnas strategier för hur barns rättigheter ska säkerställas vid beslut som rör barn (Boverket, 2022A). Sveriges kommuner och landsting (SKL, 2018) menar att för att en organisation ska arbeta med ett barnrättsperspektiv behöver barnets bästa genomsyra alla beslut- och arbetsprocesser. Detta kan göras genom exempelvis barnkonsekvensanalyser eller att man på något annat sätt utreder barnets bästa inför olika beslut. SKL tydliggör vidare: "Dessutom ska

de grundläggande principerna artikel 2, 3, 6 och 12 och de två genomförandeartiklarna (artikel 4 och 42) vara beaktade tillsammans med de artiklar som rör aktuell fråga.” (SKL, 2018, 10). Kommunernas arbete med att uppfylla Barnkonventionen går i linje med att arbeta med att genomföra Agenda 2030 samt förverkligandet av Politik för gestaltad livsmiljö (Boverket, 2020).

Politik för gestaltad livsmiljö

I Proposition 2017/18:110 av Kulturdepartementet; Politik för gestaltad livsmiljö, föreslogs ett samlat nationellt mål för arkitektur- form och designpolitik. Propositionen utgör en samlad nationell arkitekturpolicy som Sveriges Riksdag antog 2018. Denna ämnar till att arkitektur, form och design ska bidra till mer hållbara och jämlika livsmiljöer och ett mindre segregert samhälle. Här ingår också att alla ska ges förutsättningar att påverka hur den gemensamma miljön utvecklas (Regeringskansliet, 2023). För att uppnå detta har följande mål tagits fram (Kulturdepartementet, 2018, 5):

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden,
- kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids,
- det offentliga agerar förebildligt,
- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas,
- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla, och
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Kopplat till barn, beskrivs barn och ungas perspektiv som viktiga i olika demokratiska processer kopplat till stadsplanering. Kulturdepartementet (2018) menar att det är viktigt att man inkluderar barn och unga i dessa processer och att de ges utrymme och inflytande. Man menar även att barn och ungas bästa bör komma i främsta rummet vid beslut om den gestaltade livsmiljön som rör dem (Kulturdepartementet, 2018).

Medborgardialog med barn - exempel

Det finns många olika former och metoder för hur dialog eller involverande av barn och unga kan ske i planering och beslutsprocesser. Ataol et al (2019) menar att det kan handla om bland annat, intervjuer, observationer och enkäter, uttrycka sina idéer hjälp av att rita och bygga modeller, diskussioner, utflykter och studiebesök, barn och ungdomsfullmäktige eller andra forum för barn och unga att påverka politiska beslut. Ataol et al menar att den vanligaste metoden för barn i både förskoleåldern och äldre barn är att rita sina tankar och idéer. Ataol et al menar även att desto äldre barnen blir - desto vanligare blir även andra uttrycksformer, exempelvis att göra kollage, fotografera, skriva dagbok och hålla presentationer för varandra. Vilken typ av metod eller uttrycksätt som är tillgängligt för barn och unga påverkar resultatet på dialogen, menar Benninger och Savahl (2016). De menar även att visuella metoder tenderar att vara effektiva, men att blanda olika metoder ger bäst resultat.

AiS: Arkitekter i skolan

AiS är en dialogmetod som togs fram 2011 av bland annat Katarina Carlsson, Ingrid Svetoft och Vlatka Glumac (Bomgren et al, 2023). AiS är en metod för dialog med barn om arkitektur och stadsutveckling. Metoden bygger på att elever, pedagoger och planerare tillsammans arbetar med olika uppgifter kopplat till främst barnens närområde men också andra delar av staden (Dialogguiden, 2020).

När metoden togs fram arbetade Katarina Carlsson vid Helsingborg stad som planarkitekt, Ingrid Svetoft som arkitekt och tekn.Dr. vid Högskolan i Halmstad och Vlatka Glumac som förstelärare vid Drottninghögsskolan i Helsingborg (Helsingborg stad, 2015 B). Dialogmetoden togs fram i samband med stadsutvecklingsprojektet DrottningH i Helsingborg, där elever från Drottninghögsskolan var de första att använda metoden under hösten 2011 (Helsingborg stad, 2015A). Projektet DrottningH är ett stadsförnyelseprojekt där Helsingborgs stad arbetar med att på olika sätt utveckla miljonprogramsområdet Drottninghög (Dialogguiden SKL, 2016)). Dialogmetoden bygger på att det finns en ömsesidig lärandeprocess mellan barn och vuxna, där elever, pedagoger och planerare tillsammans samtalar om den närmiljö som barnen upplever. Dialogmetoden bygger även på att de vuxna och barnen lär känna varandra under flertalet träffar, och där eleverna successivt får lära sig mer om frågor kopplat till planering och arkitektur samt reflektera kring sin egna närmiljö (Helsingborg stad, 2015B). Efter att dialogmetoden användes för första gången 2011 var den generella uppfattningen att metoden fungerat bra. Dock såg man ett behov av att kunna genomföra dialogmodellen på kortare tid och med färre resurser. Den omarbetade modellen för dialog genomfördes i en årskurs 4 på Drottninghögsskolan under hösten 2014. Metoden som användes då utgör grunden för dialogmetoden AiS. Tanken är att planerare och lärare från andra skolor från andra kommuner ska kunna använda sig av denna metod (Helsingborg stad, 2015B).

Helsingborg stad (2015A) menar att AiS går att tillämpa så att flera av målen som återfinns i Skolverkets Läroplan Lgr11. Exempelvis kan aktiviteter som att skriva dagbok, mäta och arbeta med skalor, på olika sätt visualisera eller bygga modeller medföra att man arbetar med ämnen som svenska, matematik, historia, teknik och samhällskunskap enligt läroplanen. Boverket (2022A) menar även de att arbetet under träffarna involverar olika skolämnen och att ämnen som; Svenska, Bild/slöjd, Samhällsplanering, NO och Historia är några exempel på ämnen som kan inkluderas.

Dialogmetoden beskrivs göra barnen medvetna om sina rättigheter till att uttrycka sina åsikter och delta i utformningen av sin närmiljöns utformning, då de får chans att aktivt delta i en riktig medborgardialog och planeringsprocess. Helsingborg stad (2015B) beskriver att metoden gett eleverna en ökad förståelse för samhällsplanering och ett utökat ordförråd vilket underlättar för barnen när de ska uttrycka sina åsikter samt leda till att barnen får en ökad tillit till sin egen förmåga. I samband med att eleverna får ökad kunskap och möjlighet att uttrycka sig kopplat till planering, får även planerare och arkitekter möjlighet att få en ökad förståelse för det valda området genom barnens perspektiv (Dialogguiden, 2020).

Boverket (2022A) menar att det är viktigt att flertalet träffar genomförs för att skapa tillit mellan deltagarna; elever och planerare. Genom att träffas vid flertalet tillfällen i en miljö som känns trygg, kan man då även möjliggöra för att barnen känner att de kan uttrycka sig fritt. Då skapas även förutsättningar för ömsesidigt lärande mellan barnet och den vuxna, vilket dialogmodellen bygger på (Helsingborg stad, 2015B). Metoden kan dock, som tidigare nämnt, anpassas utifrån olika behov och förutsättningar och Boverket (2022A) menar att metoden inte riktar sig till en specifik årskurs.

Arkitekter i skolan; steg för steg:

Grunden för dialogmodellen AiS är den som togs fram vid arbetet i Drottninghögskolan i Helsingborg 2014 (Bomgren et al, 2023). Metoden består av fem träffar där elever, pedagoger och planerare tillsammans arbetar med olika uppgifter kopplat till främst barnens närområde men också andra delar av staden. Träffarna har olika teman; nutid, dåtid, omvärld och framtid, för att sedan avslutas med en sista återkopplande träff (Helsingborg stad, 2015B). Upplägget som användes för klass 4 i Drottninghög 2014 utgör grunden för modellen och beskrivs nedan. De fyra första träffarna tog plats på förmiddagen, fyra veckor i rad (Dialogguiden, 2020), optimalt är att dessa genomförs under en tidsperiod på 4-8 veckor (Boverket, 2022A). Den femte och sista träffen tog plats några månader senare (Dialogguiden, 2020)

1. Introduktion / Här och nu

2,5 h inkl 20 min rast

Introduktion under halva passet med en inledande presentation och skriva namnskyltar. Barnen visades ett bildspel och barnen får samtala i halvklass om intryck och associationer kring design, arkitektur, planering, natur med mera. Arbeta med ord kopplat till bildspelet; "pop-ord". Barnen introducerades till en hemuppgift kallad "Min väg till skolan" som ska göras till nästa träff (Helsingborg stad, 2015B).

Arbete med "Min bästa plats på Drottninghög". Barnen får peka ut platser på ett flygfoto, samt gå ut och ta fotografier av platsen. Vid senare lektionstid får barnen även tid att beskriva den valda platsen. Exempel på platser som barnen lyfte var ett utomhusbad och en fritidsgård belägna i Drottninghög (Helsingborg stad, 2015B).

2. Vårt Drottninghög / Dåtid

2,5 h inklusive 20 min rast

Vid detta tillfälle får barnen presentera sin hemuppgift "Min väg till skolan" för halvklass. De får fortsätta att arbeta med förra tillfällets "pop-ord" och även chans att lägga till fler ord samt att reflektera över dessa. Orden sätts ihop till en så kallad "ord-lian". Barnen får även träffa

guiden och chefen för Kulturmagasinet i Helsingborg. Tillsammans promenerar de runt i Drottninghög och barnen får lära sig om områdets historia (Helsingborg stad, 2015B).

3. Utflykt / Omvärld

ca 4,5 h

Drottninghög ligger ca 3 km utanför Helsingborgs stadskärna. Vid tredje träffen åkte man in till stadskärnan där man i helklass promenerar runt, pratar om historiska eller på andra sätt viktiga byggnader. Vid denna träff besöker man även kontaktcenter på Rådhuset där en av kommunens politiker informerar om politik och demokrati. Barnen får även lära sig om Barnkonventionen och besöka Stadsbyggnadsförvaltningen och Nämndsalen (Helsingborg stad, 2015B).

4. Projektet /Framtid

2,5 h inklusive 20 min rast

Denna träff presenteras projektet DrottningH med dess vid tillfället aktuella planer och aktiviteter. Återigen arbetar man med “pop-ord” och “ord-lianen” och reflekterar över dessa i mindre grupper. Under detta tillfälle håller man en workshop där man utifrån olika teman, till exempel Mötesplatser, arbetar med olika frågeställningar; vad den bör innehålla för att fungera för olika åldersgrupper, var den bör vara lokaliserad, utseende med mera. Avslutningsvis gör man en utvärdering för olika lärdomar, vad som varit “plus” respektive “minus” Helsingborg stad, 2015B).

5. Återkoppling

2,5 h inklusive 20 min rast

Sista träffen tog plats några månader efter den senaste träffen (Dialogguiden, 2020). Inför denna träff fick klassen ett brev med ett uppdrag - att ta fram idéer för centrum. Barnen som tidigare uttryckt att de ville få möjlighet att vara arkitekter, bygga modeller och rita fick vid detta tillfälle göra detta. Flera olika förslag för centrum togs fram som Helsingborg stad (2015B) beskriver kunna utgöra underlag för kommande planering.

GLAP: Gestaltad livsmiljö genom arkitektur och pedagogik

GLAP är ett samverkansprojekt mellan de fyra skånska kommuner, Region skåne och Platskultur (Bomgren et al, 2023). Projektet har pågått mellan mars 2021 och december 2022 där kommunerna Båstad, Simrishamn, Sjöbo och Ystad har deltagit. Projektet är finansierat av kulturutvecklingsbidrag från Region skåne samt projektmedel från Regionala utvecklingsnämnden (Bomgren et al, 2023). I projektet har kommunerna som deltagit fått testa på dialogmodellen AiS där planerare från kommunen, tillsammans med pedagoger från skolor i respektive kommun planerat och genomfört flertalet träffar med elever från skolorna.

Bakgrund för GLAP

I februari 2023 hölls ett slutseminarium för projektet, i samband med detta publicerades även projektets slutrapport (Bomgren et al, 2023). Där beskrivs bakgrund för projektet och hur tre seminarier genomfördes under 2018 och 2019 i Köpenhamn, Malmö och Helsingborg. Med temat Arkitektur och pedagogik träffades pedagoger, lärare, arkitekter och planerare, där behov och olika möjligheter inom verksamhetsfälten belystes. Bomgren et al (2023) menar att det fanns ett stort intresse för att skapa ökad samverkan mellan verksamhetsfälten och att genom undervisning eller andra aktiviteter i skolor öka kunskap kring Gestaltad livsmiljö. Fyra faktorer lyftes som var återkommande beskrivningar om hinder (Bomgren et al, 2023, 3);

- Behov av stöd/resurser för att planera och genomföra/facilitera samarbeten som ligger utanför ”ramen” för formulerat kärnuppdrag och det dagliga arbetet.
- Svårt/oöverskådligt att komma i kontakt med den ”andra” yrkesgruppen, med uppdrag inom skolan eller stadsplanering och platsutveckling.
- Behov av beprövade och utvärderade metoder att tillgå och luta sig mot.
- Svag förståelse för värdet av samverkan utanför det ”egna” fältet, från uppdragsgivare och beslutsfattare.

I projektgruppen har bland annat Katarina Carlsson från Platskultur funnits, som lett och koordinerat projektet GLAP (Bomgren et al, 2023). I en video publicerad av Henning & Illustra film, beskriver hon GLAP som ett projekt där utgångspunkten varit att öka barn och ungas inflytande på planering av gemensamma livsmiljöer, där man velat skapa samverkan mellan skola och de som har ansvar för planering av våra fysiska miljöer (Henning & Illustra film, 2021A). I projektets slutrapport tas även Barnkonventionen upp och hur den genom svensk lag fastställer att barn bästa ska beaktas i alla beslut som rör barn, att alla barn har rätt att uttrycka sin mening samt få den respekterad. Men Barnkonventionen som grund beskrivs målet för GLAP vara att ta reda på vilka behov samt vilka förutsättningar samverkan mellan skola och samhällsplanering har (Bomgren et al, 2023). De berörda professionernas samverkansprocess är främst det som har undersökts, och Bomgren et al (2023) menar att fokus inte har legat på att utvärdera eller jämföra olika metoder för dialog inom dessa processer. Som tidigare nämnts, användes dialogmodellen AiS, vilken beskrivs som en beprövad dialogmodell (Bomgren et al, 2023).

Projektets olika faser

I GLAPs slutrapport beskriver man projektet utifrån fyra olika faser; Startfas, Förberedelser, Genomförande och slutligen Uppföljning. Tillsammans utgör faserna den samverkansprocess som också benämns som en GLAP-process. *Startfasen* varade under våren 2021, där olika skånska kommuner fått förfrågan om att delta i projektet (Bomgren et al, 2023). Bomgren et al

(2023) beskriver denna fas som en tid för att hitta deltagare från skolan i form av elever och lärare samt samhällsplanerare eller arkitekter. Under denna fas lyfts även att förankra syftet med projektet, fatta olika beslut samt säkra resurser som viktiga delar av arbetet.

Nästkommmande fas; *Förberedelser*, handlade om att förstå och göra eventuella anpassningar av dialogmetoden, planera arbetsprocessen, involvera berörda aktörer och säkra praktiska förutsättningar (Bomgren et al, 2023). I Maj 2021 hölls ett uppstartsmöte där deltagarna (förutom eleverna) fick veta mer om projektet och dialogmodellen AiS. Deltagarna i respektive kommun bildade en arbetsgrupp som tillsammans, vilka under juni månad deltog i en uppföljande workshop där varje kommun kunde planera vilka olika anpassningar som de behövde göra utifrån sina egna förutsättningar; till exempel ålder på eleverna.

Tredje fasen; *Genomförande* varade under hösten 2021 där 4-5 träffar med respektive kommuns deltagande pedagoger, stadsplanerare och elever genomförts (Bomgren et al, 2023). Denna fas beskrivs mer utförligt i avsnitt; Resultat.

Fjärde och sista fasen; *Uppföljning* redogörs inte i slutrapporten för projektet. Bomgren et al (2023) beskriver tidsförskjutningar i olika beslutsprocesser vilket lett till att återkoppling till elever samt tillvaratagandet av resultatet från projektet inte kunnat genomföras av samtliga kommuner.

Tidigare forskning

Demokratiperspektiv på medborgardialog

Ur ett demokratiskt perspektiv finns det flera sätt att se på medborgardialog. Bland annat kan den ses som ett komplement till den representativa demokrati som beslutsfattande bygger på inom planering (Corkhill, 2013). I Henecke och Khans (2002) *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen* - tas tre olika demokratimodeller upp kopplat till medborgardeltagande; liberal demokrati, deltagardemokrati och deliberativ demokrati. Den förstnämnda, *liberal demokrati* beskriver Henecke & Khan som en samling av modeller som bygger på att individer deltar i politiska processer för sina egna intressens skull. Demokrati ur detta synsätt blir därför en fråga om att aggregera medborgarnas intressen för att sedan göra en avvägning mellan de intressen som strider mot varandra. Henecke och Khan (2002) menar att då man inom liberal demokrati utgår från att alla har förutbestämda mål och preferenser - så är diskussionen i den politiska processen inte av större värde och inte ett medel för att nå konsensus.

Deltagardemokrati beskriver politisk jämlikhet som centralt där stor vikt läggs på att alla medborgare ges möjlighet att delta i politiska processer på lika villkor (Svensson, 2008). Henecke och Khan (2002) menar att inom deltagardemokratiska modellen gör man skillnad på formella och informella rättigheter att delta. Frågor om inkomst, utbildningsnivå, status eller andra faktorer påverkar medborgarnas faktiska möjlighet att delta i politiska processer, vilket är viktigt att uppmärksamma (Svensson, 2008). I SOU 2015:6 slås det fast att det finns stora demokratiska klyftor bland Sveriges medborgare och där man kan se samband mellan att vara politiskt aktiv respektive passiv - med andra sociala och ekonomiska klyftor i svenska samhället. Generellt är lågutbildade och låginkomsttagande mindre politiskt aktiva - vilket också ger politiska klyftor geografiskt där det skiljer sig åt hur politiskt aktiv man är i olika bostadsområden och skolor (SOU 2015:6). Denna typ av ojämlikhet avspeglar sig även på olika former av medborgardialog som samråd och Abrahamsson (2013) menar att ofta redan resursstarka grupper tenderar att komma till tals mer än resurssvaga grupper. Henecke och Khan (2002) beskriver att inom deltagardemokrati förespråkas olika insatser för att öka den politiska jämlikheten. Genom att till exempel särskilt arbeta för att marginaliserade grupper ska komma mer till tals, tros man kunna uppnå ett mer jämlikt politiskt deltagande.

Henecke och Khan (2002) lyfter även *deliberativa demokratimodeller* som på många sätt liknar ovannämnda, deltagardemokratiska demokratimodeller. Gemensamt är att även här finns en strävan för att skapa jämlika möjligheter för politiska deltagande. Deliberativ demokrati lägger dock desto mer fokus på kommunikation och samtalet som politiskt process. Tankarna härstammar från tyske sociologen Jürgen Habermas teorier om kommunikativt handlande och den "ideala samtalssituationen" där beslut inte baseras på makt - istället genom att bäst argument avgör beslutet (Henecke & Khan, 2002). Young (2000) menar att det inom olika deliberativa demokratimodeller bör finnas ett större engagemang och erkännande för de grupper som marginaliseras på grund av sina sociala och ekonomiska förutsättningar. Young menar även att det finns normer för hur politiska diskussioner bör se ut som mer eller mindre

gynnar olika grupper och sätt att uttrycka sin åsikt. Exempelvis lyfter Young (2000) offentliga protester som en mindre normativ form av politisk kommunikation, och de argument som lyfts under denna form tenderar att inte tas lika seriöst som andra mer normativa former. Henecke och Khan (2002) lyfter vikten av respekt mellan olika parter inom deliberativa demokratimodeller - där det är viktigt att både kunna lyfta sina egna argument men också ifrågasätta andras. Här läggs även vikt på öppenhet för att kunna ändra sin ståndpunkt, och att den inte är i förväg bestämt innan man hört andra parter argument (Henecke & Khan, 2002).

Tahvilzadeh (2015) menar att det skapats allt mer former av dialog som främjar det deliberativa samtalet och ökad politisk jämlikhet där bland annat unga, utlandsfödda eller funktionsvarierade deltar i större utsträckning. Kommuner lyfts här som en viktig aktör för att skapa förutsättningar för ökad politisk jämlikhet. Tahvilzadeh (2015) lyfter dock att det ofta är oklart hur medborgardialoger ska användas och hur stort inflytande medborgardialoger på beslutsfattande bör ha. Montin (2007) menar att detta leder till att många former av deliberativt deltagande i form av medborgardialog ofta förblir symboliska och utan möjlighet till faktiskt inflytande på beslutsprocesser.

Medborgardeltagande i svensk kontext

Khakee (2006) beskriver i *Medborgardeltagande i samhällsplanering* att det skett stora förändringar i medborgarmedverkan under de senaste årtiondena. Khakee (2006) beskriver att det finns en långvarig tradition av att på involvera folkrörelser i olika typer av utredningar vilket har varit viktigt för att skapa en känsla av att beslut är brett förankrad hos medborgarna. Khakee menar att i och med välfärdssamhällets utbredning under 1950- och 1960-talet stärkte statens roll samtidigt som folkrörelserna som tidigare varit involverade i olika typer av dialoger - försvagades. Khakee beskriver hur den representativa demokratin under denna tid stärks och frågor kopplat till samhällsplanering anses angå snarare fackmän och politiker - än medborgare. Under denna tid ledde denna typ av planering till bilens framväxt, utbyggnad av miljonprogramsområden samt rivningar av stora delar av städernas stadskärnor (Khakee, 2006). i SOU 2016:5 menar man att medborgardialoger successivt kom allt mer på agendan efter 1960-talet, och att man såg det som ett medel till att komplettera den representativa demokratin. Rivningsvågen skedde mer eller mindre utan att ha förankrats hos medborgarna, vilket SOU 2015:6 menar motiverade att ett ökad medborgerligt engagemang därefter sågs som eftersträvansvärt.

Under 1970-talet började en mindre förändring av synen på medborgardeltagande. Proteströrelser medförde att de tidigare mer utbredda kollektivistiska folkrörelserna utmanades av mer individualistiska synsätt och rörelser. Khakee (2006) menar att detta ledde till att medborgare i större utsträckning sågs som egna individer och bland annat samråd infördes, dock menar Khakee att det kvarstod en snäv syn på medborgardeltagande där det framförallt hade ett starkt symbolvärde.

Under 1980-talet fick svenska kommuner ett ökat krav på effektivisering. Samtidigt fick föreningslivet och enskilda medborgare en ökad förväntan på att kunna bidra med frivilliga insatser. Under 1990-talet fick miljöfrågor en ökad uppmärksamhet och Khahee (2006) menar att Agenda 21 blev en viktig fråga många svenska kommuner - och här också medborgardeltagande för att nå såväl ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. Dessa tankar kom sedan att influera revideringen av PLB och tillkomsten av Miljöbalken i vilka båda betonar medborgardeltagandes värde för att skapa bra beslutsunderlag (Khahee 2006). Henecke och Khan (2002) menar att när PBL trädde i kraft var en av grundsatserna att konflikter rörande markanvändning ska lösas med demokratiska former. Henecke och Khan beskriver att man genom den lagstiftning kunde se ett ökat krav på medborgarinflytande och större ambitioner av att demokratisera processer av fysisk planering, än vad man gjort tidigare (Henecke & Khan, 2002).

Medborgardialog i planeringsprocessen

Medborgardialog kan kopplat till samhällsplanering, utföras och regleras på olika sätt. I Plan och bygglagen (2010:900) 3 kap. 8 § återfinns krav på kommunen att vid framtagande av Översiktsplan samråda med länsstyrelsen, regionen och andra kommuner som berörs av förslaget. Kommunen ska också ge kommunens medlemmar, de andra myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget tillfälle att delta vid samrådet. I samma paragraf beskrivs syftet med detta att vara dels att få så bra beslutsunderlag som möjligt, dels att ge möjlighet till insyn samt påverkan. I 5 kap. 11 § finns även här krav på att kommunen ska hålla samråd vid framtagande av Detaljplan eller med berörda kommuner och Länsstyrelse men också med Lantmäterimyndigheten, boende eller organisationer i området eller andra som har ett väsentligt intresse av förslaget.

I Miljöbalken (1998:808), lagen om kollektivtrafik (2010:1065) och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) är andra exempel på lagar där det återfinns lagkrav på samråd (SOU 2016:5). I SOU 2016:5 betonas att i lagtext används begreppet samråd och inte medborgardialog när man syftar till det förfarande där kommuner eller landsting inhämtar synpunkter. Samråd är dock en typ utav medborgardialog men är enligt Boverket (2022B) inte reglerat för hur det ska utföras. Det kan genomföras genom att kommun eller länsstyrelse bjuder in till ett fysiskt eller digitalt möte - men det kan också genomföras genom exempelvis olika typer av utskick eller remissinstanser där berörda parter får skicka in sina synpunkter.

Samråd är som tidigare nämnt en form av medborgardeltagande, och kan i vissa planeringsskeden finnas lagkrav på att genomföra. Begreppet medborgardialog kan beskrivas som "ett möte mellan medborgare och politiker eller tjänstepersoner med ansvarspositioner i offentliga organisationer" (Tahvilzadeh, 2015, 6) och kan dessutom innefatta andra typer av dialog där allmänhet får komma till tals i politiska frågor. Tahvilzadeh (2015) menar att medborgardialoger kan komma i en bred variation men att den vanligaste formen är så kallat inbjudane deltagande. Samråd är en form av inbjudan deltagande, men Tahvilzadeh nämner

även bland annat referensgrupper, webbpaneler, informationsmöten, cafédialoger, rådslag, dialogforum.

Inkludering av barn i medborgardialoger

Ataol et al (2019) har i *Children's participation in urban planning and design: A systematic review* studerat hur synen på dialog med barn har utvecklats mellan under tid. Genom ett litteraturstudie över internationella publikationer menar Ataol et al, att under de senaste 10 åren skett en ökad involvering av barn i fysisk planering. De menar att det går att se en ökad medvetenhet hos de som arbetar med fysisk planering och gestaltning samt politiskt beslutsfattande - där barns välbefinnande ses som viktigt att beakta. Även Francis och Lorenzo (2022) lyfter politiker och planerarens ökade intresse och menar att dessa synsätt grundar sig på forskning som menar att offentliga miljöer bäst planeras med direkt deltagande av barn och unga. Francis och Lorenzo lyfter även hur barns deltagande blivit allt mer institutionaliserat men att det inte alltid är helt tydligt om planering med barn görs i syftet att skapa bättre miljöer för barn att vistas i - eller om de främst är av demokratiska syften som barnens involveras. Francis och Lorenzo menar att det går att urskilja ett ökat intresse för barns deltagande i planering, också att det intresset tagit olika uttryck där teorier och metoder för planering med och för barn sett olika ut beroende på politiska och kulturella sammanhang. Francis och Lorenzo menar att inställningen till medborgardialog med barn och hur den ska genomföras har sett olika ut under tid och i olika delar av världen. Exempel på synsätt har varit att se;

- barn som kapabla till att planera och designa bättre miljöer än vuxna och utan vuxnas involvering,
- barn är kapabla till att planera och gestalta miljöer men de behöver tydliga ramar skapade av vuxna,
- vuxna och barn bör planera tillsammans,
- barn deltar bäst i planering genom kunskapshöjande metoder (Francis & Lorenzo, 2020).

Rudner (2017) menar att trots ett ökat intresse för barn deltagande - behöver planerare och arkitekter få ökad kunskap genom utbildning om hur de ska involvera barn och unga i planering för att på sikt inkludera deras behov allt mer - men också för att förändra nuvarande arbetssätt där barn och unga tenderar att inte alltid ses som legitima intressenter.

Medborgardialog med barn i svensk planering:

I MUFCs (2019B) rapport om ungas inflytande i lokala beslutsprocesser, presenteras resultatet av 243 kommuner och 17 regioner svar på hur de arbetar med ungas politiska deltagande. I rapporten framkommer det att 7 av 10 kommuner och regioner arbetar med ungas inflytande och ca hälften av alla kommuner och regioner har olika inflytelseforum för unga. Det kan exempelvis vara ungdomsråd, ungdomsfullmäktige eller fokus- och arbetsgrupper där unga är involverade. MUFC (2019B) menar att hälften av de kommuner och regioner som svarat, för

dialog med unga kopplat till beslutsprocesser som rör unga - men en tredjedel för inte dialog med unga överhuvudtaget, oavsett vad för beslut det handlar om. Rapporten visar också på att dialog med unga ökar i Sverige men att man ser en mindre koppling till själva beslutsfattandet. 4 av 10 av de svarande är osäkra på ungas påverkan vid beslutsfattande, men i de frågor som unga har haft inflytande menar MUFC (2019B) att det främst handlat om frågor kopplade till olika ungdomsaktiviteter samt kultur och fritid. Rodela och Norss (2023) skriver att de politiska frågor som berör barn och unga - tenderar att fokusera på deras välbefinnande kopplat till socialpolitiska frågor, som familjestöd eller utbildning. Rodela och Norss menar att det finns en snäv syn på hur barn och ungas välbefinnande även formas av andra politiskt styrda områden - och att det även genom fysisk planering går att främja barns hälsa på många sätt.

I MUFCs rapports slutsats konstateras det att möjligheten för dialog och att få sin röst hörd har ökat då det blivit vanligare för unga att delta i olika politiska sammanhang. Dock framkommer det samtidigt att man inte sett någon ökning av ungas möjlighet till påverkan över de politiska beslut som faktiskt fattats (MUFC, 2019B). Rodela och Norss (2023) menar att trots att barnkonventionen nu är svensk lag - är det fortfarande oklart hur det kommer att påverka planering i praktiken. Författarna menar att från intervjuer med svenska planerare - framkommer det att intressenter med ekonomiska och politiska starka resurser tenderar att väga tyngre än barn och unga som intressegrupp.

Nutida svenska exempel:

Boverket (2022C) har tagit fram kunskapsunderlaget *Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling* som ska fungera som ett vägledande verktyg för kommuner, regioner och länsstyrelser som arbetar barns rättigheter med fysisk planering och stadsutveckling. Vägledningen beskrivs ha stöd i både PBL och Barnkonventionen och presenterar bland annat flertalet nationella exempel på hur planerare kan arbeta med Barnkonventionen, där en del har specifikt fokus på dialog med barn (Boverket, 2022C). Exempelvis har Borlänge kommun i arbetet med att ta fram ett arkitekturprogram för kommunen, tagit fram en version på arkitekturprogrammet som riktar sig särskilt till barn och unga i kommunen. När kommunens arkitekturprogram togs fram fördes en dialog med barn i kommunen, vilken ligger till grund för hur barnens arkitekturprogram har utformats och formulerats. I programmet används ett språk som ska passa barn och skrivits om till att handla om barnens perspektiv (Boverket, 2022C).

Ett annat exempel som Boverket (2022C) tar upp är Lund kommuns arbete med inflytandecafé. Det riktar sig särskilt till barn och unga med en funktionsvariation och ska fungera som en mötesplats där barn kan få delta i olika aktiviteter som workshops med olika teman - exempelvis stadsbyggnad (Boverket, 2022C). Lunds kommun (2023) beskriver inflytandecaféet som en chans för barn och unga att träffa politiker och beslutsfattare men också andra barn i kommunen och är på så sett både ett projekt som ämnar åt att stärka barnens demokratiska rättigheter som projekt för att lära känna andra barn i kommunen. Boverket (2022:P) skriver att på Lunds Inflytandecafé finns inga talarstolar - istället har man försökt

skapa ett så avslappnat forum som möjligt där man använder sig av exempelvis sång, dans och måleri för att uttrycka sig.

Ett tredje exempel som Boverket (2022C) tar upp är Myndigheten för delaktighet (MFD) arbete med att förbättra skolors miljöer genom att genomföra trygghetsvandringar på tre högstadieskolor. Trygghetsvandringarna genomfördes under 2019 och resulterade i att en ökad kunskap om bristerna i skolornas ljudmiljö, samt att dess lokaler och utemiljöers utformning leder till en känsla av otrygghet och stress för en del av eleverna (MFD, 2020).

Teoretiskt ramverk

Barnperspektiv och barns perspektiv

Sedan 90-talet har begreppet barnperspektiv ökad uppmärksamhet inom bland annat barnforskning, politik och inom olika pedagogiska verksamheter menar Skivenes och Strandbu (2006). Författarna skriver i *A Child Perspective and Children's Participation* att diskussioner kring barns rättigheter tidigare framförallt hade handlat om välfärd och att skydda barn - men i och med FNs barnkonvention har diskussioner kring barns deltagande och hur deras perspektiv ska tillvaratas blivit allt mer uppmärksammat. Inom forskning kring barns deltagande är *Barnperspektiv och Barns perspektiv* vanligt förekommande begrepp. Det finns olika förklaringar för begreppen, som enligt Samuelsson och Pramling (2010) ofta sammanblandas. De menar att betydelsen för dessa begrepp har dels skiftat under tid, men också kopplat till vilket forskningsområde begreppen använts inom.

Samuelsson och Pramling (2010) förklarar begreppet *Barnperspektiv* som den kunskap som vuxna har om barns behov, utveckling och tidigare erfarenheter. Begreppet *Barns perspektiv* handlar i sin tur om den kunskap som barnet själv innehar och dennes syn på sin omvärld. Författarna menar att vuxna behöver hjälpa barn med olika verbala och icke verbala verktyg för att kunna dela med sig av de erfarenheter som barnet själv besitter. Halldén (2003) skriver i *Barnperspektiv som ideologisk eller metodologiskt begrepp* att skillnaden på *Barnperspektiv* och *Barns perspektiv* handlar om vem som formulerar perspektivet. I det förstnämnda är det den vuxne som företräder barnet, i det sistnämnda är det barnet själv. Hon fortsätter med att begreppet *Barnperspektiv* kan betyda att den vuxne verkar i barns intressen - men hon menar att det samtidigt finns fler innebörder. Halldén (2003) menar att begreppet har en mångtydighet och en slutgiltig definiering av begreppet inte är att sträva efter.

Halldén (2003) förklarar begreppet *Barnperspektivs* mångtydighet genom att ge exempel på hur man kan verka för barns bästa och deras villkor, utan att barnet själv fått chans att uttrycka sig. Ett politiskt beslut som verkar för barns bästa menar hon inte nödvändigtvis kräver att information inhämtats från barnet själv. Samtidigt menar Halldén att det i andra fall kan behöva inhämtas information från barnet, men att det då inte enbart handlar om att återge barnet ordagrant. Halldén menar att när ett barn beskriver sina åsikter eller tankar kommer den vuxne som lyssnar att tolka barnet på olika sätt. Vem som gör tolkningen och i vilket sammanhang kommer att påverka hur barnet och dess utsagor uppfattas. Halldén (2003) menar att på så sätt handlar *Barnperspektiv* både om att fånga upp vad barnet säger men också att tolka barnens utsagor som ett uttryck ur ett diskursivt sammanhang där barnens erfarenheter måste sättas i relation till deras ställning och plats de har i samhället. Att anta ett barnperspektiv blir därför enligt Halldén (2003) inte enbart att återge det barn har uttryckt ordagrant.

Likt Halldén menar Skivenes och Strandbu (2006) att *Barnperspektiv* är ett mångtydigt begrepp. Men till skillnad från Halldén som menar att en fast innebörd av begreppet inte är att sträva efter, menar författarna det motsatta. Begreppet måste definieras, annars kan det inte

användas som ett vetenskapligt verktyg för att studera barn och deras erfarenheter, menar de. Skivenes och Strandbu menar att för att kunna uppnå barns rättigheter i enlighet med barnkonventionens normativa grund, behöver begreppet *Barnperspektiv* förtydligas. De föreslår att Barnperspektiv förstås enligt följande tre aspekter som både är på en strukturell samt individuell nivå;

Första delen av *Barnperspektiv* är på en strukturell nivå och handlar om barns rättigheter, ställning i samhället samt rättsligt skydd (Skivenes & Strandbu, 2006). Här behöver staten agera för att implementera system lämpade för barnens behov samt kompetens, vilket är i enlighet med Barnkonventionens artikel 4 enligt Skivenes och Strandbu. Centralt i första delen av *Barnperspektiv*, enligt Skivenes och Strandbu (2006), är barnets rätt till deltagande - där deltagande underlättas genom att lyfta barns status genom att exempelvis ge de möjlighet till medbeslutande.

Andra delen av *Barnperspektiv* enligt Skivenes och Strandbu (2006), vilket är på en individuell nivå, tar upp hur barn behöver bli bekräftade av vuxna. Målet är att alla aktörers, inklusive barns, behov och intressen ska tas hänsyn till. Skivenes och Strandbu menar att barn inte har en fullt utvecklad förmåga att ta beslut kring deras behov och intressen och är därför beroende av andra vuxna som tar beslut åt dem. I denna del menar författarna även att det är viktigt att barnet ses som en individ *här och nu*, till skillnad från att enbart ses som en del av en pågående tillblivelseprocess. Att se barnet som en del av en tillblivelseprocess, innebär att inte se barnet som fullständig - istället fokuserar man på vad barnet inte är men kommer att bli, vilket är *vuxen* (Trondman, 2013).

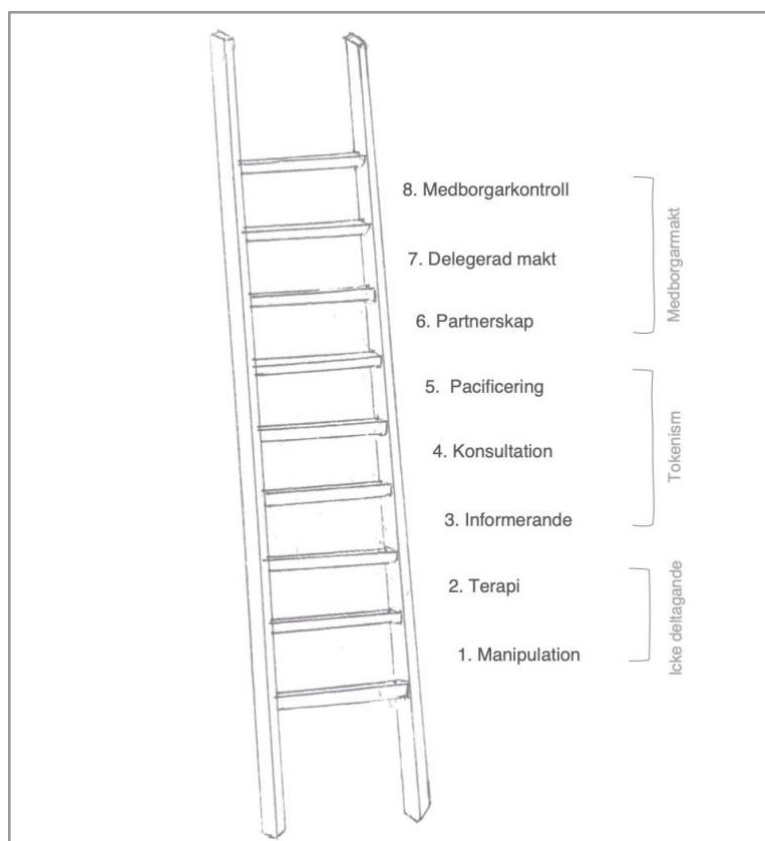
Den tredje delen av *Barnperspektiv* enligt Skivenes och Strandbu (2006) är även den på individnivå. Här är det viktigt att det finns en respekt för barnet med dess verklighet och dess upplevelser. Barnets syn på världen, vad det än må vara i form av erfarenheter och uttryck, är central när den vuxne antar ett barnperspektiv. Skivenes & Strandbu menar att man behöver utgå från att det finns en kvalitativ skillnad mellan vuxna och barns behov och synpunkter i antagandet av ett Barnperspektiv.

Skivenes och Strandbu menar att utifrån detta trefaldiga förklaring av Barnperspektiv är det inte självklart hur Barnperspektiv ska användas. Exempelvis kan det finnas kommunikativa hinder mellan den vuxne och barnet vilka behöver övervinnas. Skivenes och Strandbu (2006) menar också att det behövs struktureras upp tillvägagångssätt eller metoder som kan appliceras på ett systematiskt sätt när dialog med barn ska genomföras - inte minst för att uppfylla barnkonventionen. Skivenes och Strandbu (2006) lyfter slutligen frågan om att skapa en verklig förståelse för barnen. Det finns risk att för att den vuxne gör feltolkningar av barnens uttryck och åsikter. Barns språkkunskaper samt sociala och kognitiva mognad varierar vilket man behöver vara medveten om.

Grader av inflytande och barns deltagande

Under 1960-talet beskriver amerikanska planeringsforskaren Arnstein att marginaliserade grupper i samhället behöver få mer inflytande i hur städer planeras, byggs och förvaltas (Castell, 2013). Castell (2013) benämner artikeln som slagkraftig och är vanligen citerad i sammanhang där medborgardeltagande diskuteras (Castell, 2013). Sherry R Arnstein (1969) beskriver medborgardeltagande som en möjlighet till omfördelning av den makt som beslutsfattare och tjänstepersoner har vid politiska beslut, och där medborgare ges möjlighet att uttrycka sina åsikter. Arnstein menar dock att det är viktigt att separera medborgardeltagande och medborgares *faktiska* möjlighet till inflytande och att det sällan faktiskt innebär en omfördelning av makt genom medborgardeltagarsammanhang. Hon menar att medborgardeltagande, utan faktiskt omfördelning av makt, kan leda till stor frustration hos de som inbjuds delta.

Modellen 'Ladder of citizen participation' illustrerar olika former av medborgardeltagande som i olika nivåer innebär olika mycket makt och inflytande (Arnstein, 1969). Modellen består av en trappa innefattande 8 steg som är indelade i 3 kategorier; icke-deltagande, symboliskt deltagande och medborgarmakt (se Figur 1).

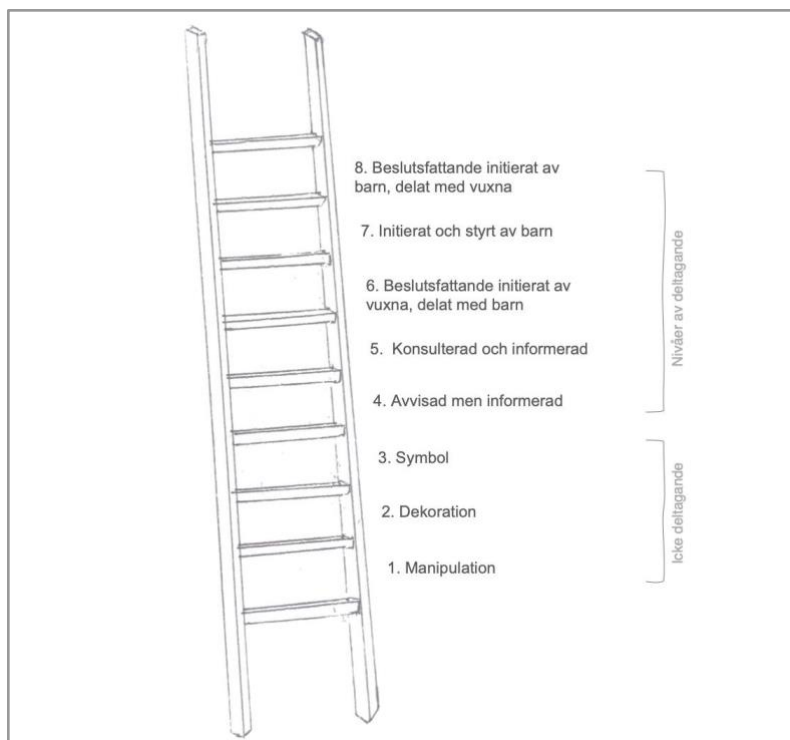

Figur 1. Omarbetad illustration över Sherry R. Arnsteins Deltagandestige (Ladder of citizen participation), översatt till svenska.

Det finns flera kritiker till Arnsteins delaktighetstrappa, bland annat beskrivs metaforen stege som missvisande då det högsta steget ses som den mest eftersträvansvärda (Fors et al, 2020). Fors et al lyfter att olika typer av deltagande fyller olika funktioner i olika skeden av planering, och därför bör det högsta steget på "trappan" inte alltid ses som mest eftersträvansvärt. Exempelvis kan mindre insatser så som *Informerande* vara lämpliga för vissa sammanhang, medan exempelvis *Delegerad makt* vara mer lämplig i andra. *Total Medborgarkontroll* beskrivs inte alltid som eftersträvansvärd, och en del kritiker menar att medborgardeltagande istället bör ses som ett komplement till den representativa demokratin (Corkhill, 2013).

Då barn saknar rösträtt blir alternativa sätt för dem att yttra sina åsikter och perspektiv särskilt viktiga (Boverket, 2020). Roger A. Hart har omarbetat Arnsteins stege till att inkludera barns deltagande i medborgardialogen (Se Figur 2) och är enligt Fors et. al (2020) huvudsakligen inte ett verktyg för att bedöma huruvida projekt som involverat barn varit lyckade eller inte utan syftar framförallt till att stimulera diskussioner kring dialog med barn. Hart (1992) menar att Arnsteins delaktighetstege inte är lämplig för barns deltagande då olika ålder och utvecklingsgrad gör barnen olika mogna för olika nivåer av deltagande. Han menar även att Arnsteins högsta trappsteg inte alltid är mest eftersträvansvärt då barn vill och kan delta i olika utsträckning. Det viktigaste är istället att skapa förutsättningar för barn att delta på sina egna villkor där de själva får välja i vilken utsträckning de deltar. Hart menar att när barn involveras i projekt finns fyra huvudsakliga krav för att det ska anses som faktiskt deltagande och inte symboliskt deltagande (Roger A. Hart, 1992, 11):

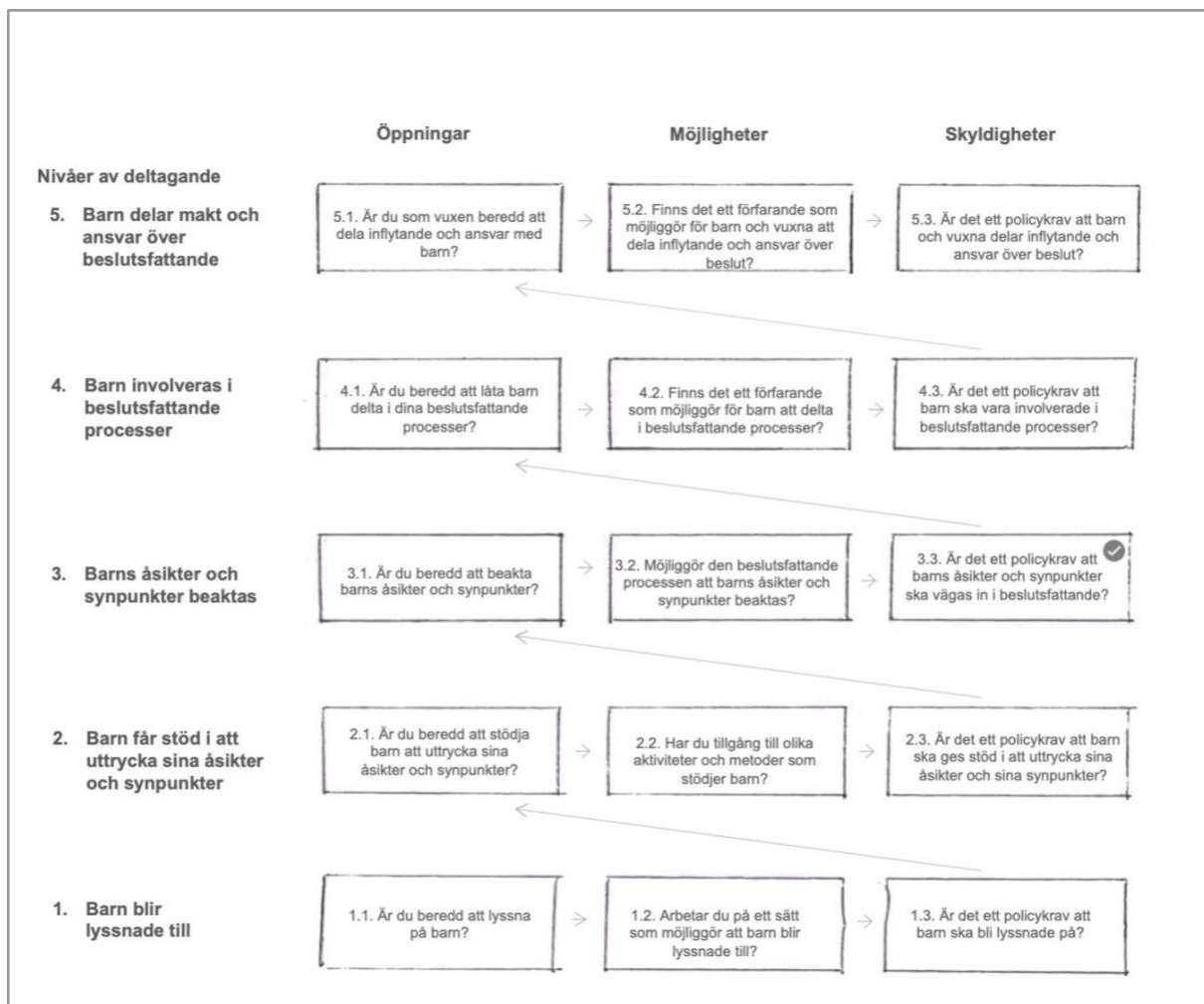
1. Barnen förstår projektets intentioner;
2. De förstår vem som tagit besluten gällande deras engagemang och varför;
3. De har en meningsfull (till skillnad från 'dekorativ') roll;
4. De deltar frivilligt efter att projektet introducerats för dem.

Figur 2. Omarbetad illustration av Harts Delaktighetsstege, översatt till svenska.

Harts delaktighetstege har varit inflytelserik i många länder, bland annat i Storbritannien (Sheir, 2001). Shier (2001) menar att Hart även varit väldigt inflytelserik på Shiers egen utveckling av modeller för deltagande med barn. Shier menar att Harts delaktighetstege framförallt fungerar som ett verktyg för att identifiera olika typer utav icke-deltagande vilket i sig fyller en viktig funktion för att identifiera brister i medborgardialoger. Harts tre lägsta steg (Manipulation, Dekoration och Tokenism) - finns inte med i Shiers egna modell för delaktighet hos barn. Den modell för barns deltagande Shier (2001) själv tagit fram, menar han, ämnar inte till att ersätta Harts delaktighetstege - utan kan istället fungera som ett komplement för att identifiera andra aspekter av deltagande för de som arbetar med medborgardialog. I sin femstegsmodell (Se figur 3) presenterar Shier olika frågor som bör ställas för att bättre förstå vilken grad av inflytande som en medborgardialog ger möjlighet till - och samtidigt identifiera vad som krävs för att öka deltagandegraden. Frågorna som ställs under varje nivå framhäver vikten av att både individen och organisationen har ett engagemang för barn i medborgardialoger. Genom *Öppningar*, *Möjligheter* och *Skyldigheter* kan olika stadier av engagemang identifieras (Shier, 2001). Dessa beskrivs mer ingående nedan:

Öppningar beskrivs som personligt engagemang och intentioner (Shier, 2001). Engagemang och intentioner är i sig inte tillräckligt för att skapa deltagande då nästa fråga; *Möjligheter* avgör om det finns utrymme för att skapa deltagande eller inte. Dessa kan handla om olika resurser så som tid, rätt kompetens, eller att det finns rutiner kring hur frågorna ska hanteras. Därefter kommer frågan om *Skyldigheter*. Shier (2001) menar här att det skapas en tydligare skyldighet att arbeta med barns deltagande om det finns tydligt uttalade policys eller andra bestämmelser som bestämmer detta.

Figur 3. Omarbetad illustration över Harry Shiers fem-stegsmodell för delaktighet, översatt till svenska.

I Shiers modellens första nivå (*Barn blir lyssnade till*) uppfylls nivåns första steg *Öppningar* - om barn blir lyssnade till när de själva tar initiativet att uttrycka sin åsikt. Här ställs inga krav på att den vuxne ska ta initiativ till att söka barnets åsikter och perspektiv. Nästa steg, *Möjligheter*, uppfylls i sin tur om det finns arbetssätt som möjliggör för att barn ska ha utrymme att bli lyssnade till (Shier, 2001). Exempel på dessa kan vara att det finns tillräckligt med personal för att någon ska kunna ta sig tid att lyssna till barnet medan annan personal tar hand om resten av gruppen. Det skulle också kunna röra sig om att personalen är utbildad i att lyssna till barn. Sista steget på denna nivå, *Skyldigheter*, uppfylls om det finns en tydlig policy som kräver att när barnet i fråga vill uttrycka sig, så blir det lyssnat ordentligt (Shier, 2001).

Modellens andra nivå (*Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter*) finns det en större förståelse för att barn av olika anledningar inte uttrycker sina åsikter till vuxna, trots att de har något att säga. Det kan handla om att de saknar självförtroende, blyghet eller att de tidigare inte har blivit lyssnade till. Vuxna behöver därför ha ett positivt bemötande till barn som uttrycker sina åsikter, för att främja att olika hinder som får de att inte uttrycka sig - övervinns (Shier, 2001). I nivåns första steg *Öppningar*, behöver den vuxne vara beredd på att agera på ett sätt som är behjälpligt för barnet att öppna upp sig. Andra nivån, *Möjligheter*,

handlar i sin tur om att skapa förutsättningar för barn att dela med sin av sina åsikter. Här ska den vuxne ha olika idéer och aktiviteter för att hjälpa barnen med att uttrycka sig (Shier, 2001). Dessa behöver vara anpassade efter deras ålder och kan vara aktiviteter som spel, olika konstuttryck, intervjuer eller enkäter. Här är det även viktigt att vuxna har kunskap kring att fånga upp de barn som har svårare för att uttrycka sig, till följd av till exempel en funktionsvariation eller en språkbarriär. I tredje steget, *Skyldigheter*, krävs att det finns fastställda policys som kräver att olika åtgärder tas för att barn ska få det stöd de behöver och tillräckliga möjligheter till att uttrycka sina åsikter (Shier, 2001).

Modellens tredje nivå (*Barns åsikter och synpunkter beaktas*) involverar, till skillnad från tidigare nivåer, att barnets åsikter faktiskt beaktas vid olika beslut. Shier (2001) menar att denna nivå inte garanterar att barnet får sin vilja igenom per automatik, men att dess åsikter ska vägas in tillsammans med andra faktorer - vilka kan komma att väga tyngre vid beslutsfattande. Shier lyfter även att det här är viktigt att ge barn återkoppling, särskilt i de fall där barnens önskemål inte kunnat tillgodoses.

Nivåns första steg, *Öppningar*, uppfylls om det finns den vuxne eller organisationen i fråga är villig att ta barnets åsikter i beaktande. *Möjligheter*, uppfylls om beslutsfattandets process är utformad på ett sätt där det finns utrymme för att ta barns åsikter i beaktande (Shier, 2001). Steget *Skyldigheter* uppfylls i sin tur när organisationer har implementerat artikel 12 i FNs konvention i sin egna policy (Shier, 2001). I artikel 12 beskrivs att barns åsikter ska "given due weight" vid beslutsfattande. Genom att uppfylla alla steg från de tre första nivåerna som nu redogjorts för - har minimigränsen för att uppnå barnkonventionen uppfyllts enligt Shier (Se figur 3).

Fjärde nivån (*Barn involveras i beslutsfattande processer*) skiljer sig från tidigare nivåer genom att man går från att tidigare enbart samtala med barnen och ta med deras åsikter till ett senare tillfälle där beslutet tas av vuxna - till att nu barnet får delta vid själva beslutsfattandet (Shier, 2001). Första steget, *Öppningar*, sker när de vuxna är beredda att släppa in barnet i beslutsprocesser. *Möjligheter* uppnås när det finns arbetssätt inom en organisation för att låta barn delta vid beslutsprocesser. Steget *Skyldigheter* uppnås i sin tur enligt Shier när det finns regelverk eller policys som beslutat om att barn måste delta i beslutsfattandet och att man arbetar för att överkomma olika hinder som kan göra det svårt att ha barn med vid själva beslutsfattandet.

Den sista nivån, nivå fem (*Barn har makt och ansvar i beslutsfattande processer*) skiljer sig från nivå fyra genom att tidigare har barnet fått delta vid beslutet - men utan något verklig makt. För att uppnå nivå fem behöver makten fördelas till både vuxna och barn (Shier, 2001). Shier menar att det i FNs barnkonvention inte finns någon skrivelse som anger att vuxnas makt behöver överlåta inflytande till barn, men att det kan finnas många fördelar med att låta barn ha ett större inflytande på beslut. Att erbjuda stöd till barnet och kontinuerligt utvärdera beslut som tas är samtidigt viktigt. Shier framtonar att med makt kommer även ansvar - något som gäller för både vuxna och barn. Barn bör inte pressas till beslutsfattande eller ansvar utöver deras egen ålder, utvecklingsnivå eller annan förmåga (Shier, 2001).

För femte nivån, sker *Öppningar* när den vuxne eller organisationen är villig att överlåta delar av sin makt kopplat beslutsfattande - till barn. *Möjligheter* uppnås när det finns arbetsätt som möjliggör för barn att få större makt vid besluten. Till sist uppnås *Skyldigheter* när det finns policys för en organisation, där det tydligt regleras att barn och vuxna tillsammans ska dela på makten och ansvar kopplat till beslutsfattande. Detta behöver dock inte handla om alla delar av beslutsfattandet (Shier, 2001).

Smith (1992) menar att i både Harts och Shiers modeller - innebär de övre nivåerna att barn har ökat initiativtagande och inflytande på deras deltagande. Likt Roger A. Hart (1992), som menar att Arnsteins delaktighetsstege inte bör tillämpas rakt av på barns deltagande då olika ålder och utvecklingsgrad gör de olika lämpade för olika typer av deltagande menar Smith (2002) att man inte till att i varje mån alltid bör eftersträva Harts och Shiers modellers övre nivåer. Smith menar att det går att likna barns ökade grad av initiering, kontroll och ansvar i Hart och Shiers modeller vid att en byggnadsställning tas bort i samma takt som dessa nivåer ökar. Smith menar att detta medför stora risker för barnen och lyfter Meltons (1999) resonemang som i sin tur menar att barn behöver få chans att successivt få erfarenhet av dels uppgiften i fråga, dels beslutsfattande - för att vara redo för ansvaret som att ta beslut innebär.

Shier (2002) att det finns flera olika sätt att använda hans fem-stegsmodell på. Likt kritiken som riktats mot hans egen modell och andras där olika nivåer antyder att "högst är bäst" - menar Shier att man inte ska använda hans modell på ett sätt där man som arbetade med barn ska få så många poäng som möjligt. Istället lyfter han sin modell som ett verktyg för att i processen att öka barns deltagande inom sin organisation. Shier (2002) menar de 15 frågor som lyfts i hans modell, se Figur 3, har möjlighet att skapa viktiga diskussioner kring barns deltagande. Shier menar att den mest givande diskussionen förmodligen kommer att inträffa när svaret på en av frågorna är "nej" - då finns det möjlighet för individen, arbetsgruppen eller organisationen identifiera dessa brister och ställa sig frågan om vad de kan göra för att uppfylla kriteriet i framtiden.

Sammanfattning av Teoretiskt ramverk

I detta kapitel har jag redogjort för några perspektiv och modeller som diskuterar medborgardialog med barn. Genom att lyfta *Barns perspektiv* och *Barnperspektiv* framhäver jag skillnaden mellan att barn formulerar sina åsikter och sin verklighet, med att den vuxne gör detta utifrån sina föreställningar om barn. Jag lyfter även Skivenes och Strandbu (2006) resonemang om hur *Barnperspektiv* i arbete med barns rättigheter kopplat till Barnkonventionen, måste ske på både på ett strukturellt och ett individuellt plan. Huvuddragen här är att barnet har rätt till deltagande i beslutsprocesser, att de behöver stöd från vuxna för att föra sin talan och ta beslut som är lämpliga för dem samt att det måste finnas en förståelse för att barn och vuxna har olika syn på världen och olika behov. För att arbeta utifrån ett barnperspektiv i enlighet med barnkonventionen måste kommunika hinder övervinnas mellan barn och vuxna, det behöver finnas en struktur eller metoder för hur dialog med barn ska föras

samt det måste finnas en medvetenhet i att den vuxnes tolkning av barnet kan vara felaktig och att det kan därför vara svårt att skapa en verklig förståelse för barns perspektiv (Skivenes och Strandbu, 2006).

Arnsteins *Delaktighetstege* var utformad efter 1960-talets medborgardialoger i USA (Castell, 2013). Modellen har sedan anpassats av Hart, som gjort sin egen delaktighetsstege som mer specifikt inriktar graderna av inflytande under varje trappsteg på barns inflytande (Hart, 1992). Det viktigaste enligt Hart är inte att alltid nå det högsta trappsteget - utan att barn får delta utefter sina egna förutsättningar och villkor, och att deltagandet inte enbart är symboliskt (Hart, 1992). Harts delaktighetsstege har i sin tur haft inflytande på Shiers femstegs-modell för barn deltagande i medborgardialog (Shier, 2002). Modellen fungerar som ett verktyg för att öka medvetenheten kring en organisations eventuella brister vid medborgardialog med barn. Genom olika frågor i modellen kan brister hos individen, arbetsgruppen eller organisationen identifieras (Shier, 2002), se Figur 3. Genom att uppfylla alla steg från de tre första nivåerna - har minimigränsen för att uppnå FNs konvention om barns rättigheter uppnåtts, enligt Shier.

Metod, material och arbetsprocess

I detta metodkapitel kommer jag att redogöra för de metoder jag använt mig av i min uppsats. I detta kapitel motiveras även de val jag gjort, hur jag samlat in mitt material och vilka analysmetoder som jag använt.

Barns deltagande i planeringsfrågor är ett ämne som det finns omfattande forskning kring, forskning som delvis ligger till grund för hur barnkonventionen tagits fram och definierats. Däremot finns mycket mindre forskning kring implementering av barnkonventionen i svensk kontext, inte minst kopplat till dialog i planeringsprocesser. Vid de fall där tidigare forskning är begränsad, är det lämpligt att använda en kvalitativ metod med ett induktivt och utforskande förhållningssätt (David & Sutton, 2016). Uppsatsen är därför uppbyggd som en kvalitativ fallstudie utifrån ett induktivt förhållningssätt till information.

Uppsatsen undersöker utifrån ovan nämnd metod och förhållningssätt, aktörernas upplevelser och uppfattningar av projektet samt dialogmetoden för involvering av barn i planering. Denna explorativa ansats blir av sin natur därmed en mer induktiv än deduktiv, där det istället snarare handlar om att testa redan formulerade hypoteser (David & Sutton, 2016). Arbetet hade därför till en början en induktiv ansats. Samtidigt finns det givetvis även i denna uppsats en skala där det induktiva i sak kan närma sig det deduktiva utifrån tidigare teoretiska och metodologiska kunskaper och lärdomar, som påverkar mitt förhållningssätt och tolkning av empirin. På så sätt kan ansatsen i denna uppsats beskrivas ha övergått till att bli abduktivt, där analysen av empirin i större utsträckning påverkas av tidigare erfarenheter och lärdomar från forskningsområdet (Ibid).

I designprocessen av en explorativ och abduktiv studie finns ofta en medveten öppenhet genom studiens gång, med en gradvis utveckling av både empiri och teori (David & Sutton, 2016). Insamlingen av det empiriska underlaget och definieringen av teorin har genom denna process därav successivt anpassats för att uppfylla uppsatsens syfte.

Fallstudie

Denna uppsats är uppbyggd och utformad efter metoder för fallstudier. Mitt valda forskningsområde med fokus på dialog med barn i kommunal planering är brett, men samtidigt inom tydliga gränser och tidsramar för det specifikt valda fallet. I detta fall undersöks projektet (GLAP) där uppsatsen ämnat att undersöka erfarenheter och slutsatser som genererats inom denna tidsram. Enligt David och Sutton (2016) ger fallstudier möjlighet att samla in och undersöka många olika variabler för att ge en omfattande och djupgående beskrivning av själva forskningsområdet. Det kan även vara en styrka för den här typen av studier att tillämpa olika metoder, varpå så stora delar av fallet kan täckas (David och Sutton, 2016).

Fallstudiens generaliserbarhet beror mycket på det specifika fallet som undersöks och kan skilja från fall till fall. Enligt Flyvbjerg (2006) ger fallstudier möjligheten att djupgående närma

sig komplexa samhällsfenomen vilket då skapar en bredare och djupare förståelse av verkliga situationer. Fortsättningsvis menar Flyvbjerg (2006) att generaliseringsbarhet inte är det enda sättet att nå vetenskapliga slutsatser, utan att en avgörande faktor för vetenskaplig utveckling också behöver grundas i djupare förståelse av enskilda fall. I denna uppsats hoppas jag kunna bidra med både viss generalisering för liknande fall och forskning men även en djupare förståelse av det enskilda fallet som ett komplext samhällsfenomen.

Litteratur

Materialet som studerats har i huvudsakligen baserats på relevant vetenskaplig litteratur och artiklar, dokument och lagar från myndigheter, intervjuer med studerade kommuner samt material som genererats från projektet GLAP. Materialet som ligger till grund för resultat och analys bygger huvudsakligen på dokument publicerat på respektive kommuns hemsida, GLAPs slutrapport, återgivelse från genomförda intervjuer samt mailkontakt med planerare som deltagit i projektet - samt annat relevant material med information om dialogträffarna. Interna dokument som tillhandahållits från kommunerna via mailkontakt har givits medgivande att återge i denna uppsats och refereras till som personlig kommunikation. Gällande genomförda dialogträffar så varierar innehållet i materialet något beroende på tillgängligt material och grad av dokumentation av träffarna.

Intervjuer

I denna uppsats har kvalitativa intervjuer genomförts som huvudsaklig metod för att samla in empiri. Intervjuerna var semistrukturerade med en intervjuguide bestående av både öppna och teoretiskt drivna frågor. Att en intervju är semistrukturerad innebär att den utgår från redan förutbestämda frågor, men att samtalet styr vilka följdfrågor som genereras (David och Sutton, 2016). Metoden är vanlig inom kvalitativa intervjustudier där flera olika personer intervjuas och ger utrymme för jämförelser mellan intervjuer (Bryman, 2018). Till skillnad från mer helstrukturerade intervjuer där frågorna ställs enligt en fast struktur, ger den semistrukturerade intervjun möjlighet att anpassa frågorna efter hur samtalet utvecklas och samla in information som den helstrukturerade gått miste om (David & Sutton, 2016). Galletta & Cross (2013) menar att tillsammans med öppna frågor och mer teoretiskt drivna frågor ges respondenten möjlighet att återge sina erfarenheter på ett fritt sätt samtidigt som det alltid finns en koppling till forskningsområdet som ämnas att studera.

Galletta och Cross (2013) menar att det ska finnas en tydlig koppling mellan varje intervjufråga och det valda forskningsämnet. Följden på frågorna ska därefter placeras på ett sätt där samtalet drivs framåt genom att man kan gå in mer på djupet under senare delen av intervjun. David & Sutton (2016) beskriver dessa drivande frågor som kopplar till teori och som driver intervjun framåt som kärnfrågor. För att minimera att jag påverkar mina intervjupersoner har det varit viktigt att formulera frågorna på ett sätt som minimerar denna risk och där jag inte använder ledande frågor. Frågorna, se Bilaga 2 och Bilaga 3, har använts under en testintervju - detta föreslår David och Sutton (2016) för att testa om frågorna är utformade på ett sätt som är

lättförståeligt eller om frågorna medvetet uppfattas som ledande. Här finns då möjlighet att korrigera frågorna inför de faktiska intervjutillfällena. Efter testintervjun gjordes mindre ändringar av frågornas formulering för att göra de tydligare, men grunden bedömdes vara bra inför de riktiga intervjuerna med intervjupersonerna.

Varje intervjuperson har fått information om mitt forskningsområde skickat till sig och beskrivning på vad jag ämnar att undersöka i min uppsats. Innan intervjutillfället har även en samtyckesblankett skickats ut till intervjupersonerna från kommunerna så att de i förhand kunnat läsa igenom vad deras deltagande innebär. Samtyckesblanketten skickades till den sista intervjupersonen efter att intervjun tagit plats då jag missade att skicka ut denna i förhand. I blanketten som finns bifogad i Bilaga 1 beskrivs ändamålet med studien, behandling av intervjupersonernas personuppgifter, vad deras samtycke innebär och hur de går tillväga för att dra tillbaka sitt samtycke. Samtliga som ställde upp på intervjuerna har undertecknat samtyckesblankett och därmed gett sitt godkännande att delta i studien, att deras namn publiceras, deras yrkestitel och arbetsplats tillsammans med återgivelser från intervjutillfällena. De godkände även att jag spelade in intervjuerna.

Samtliga intervjuer som jag genomfört har spelats in. Dessa har i sin tur transkriberats ordagrant för att dels minimera risken för att inte kunna återge intervjupersonernas utsagor på ett korrekt sätt. David och Sutton (2016) menar att även om transkribering är tidskrävande, är det ofta det bästa sättet att få ingående kunskap om den data man samlat in (David & Sutton, 2016).

Intervjupersoner

Fyra skånska kommuner har varit delaktiga i GLAP. Då jag var intresserad av att planarkitekternas perspektiv skickades en förfrågan om att ställa upp på intervju till samtliga deltagare från respektive kommun. Planarkitekter från Båstad, Ystad och Simrishamn kommun valde att ställa upp på intervjuer, vilka hölls under vecka 11 och 12, 2023. Intervjuerna varierade något i längd, mellan ca 45 - 60 minuter vardera. Under dessa intervjuer ställdes samma frågor från Intervjuguide 1, se Bilaga 1. Förfrågan om intervju skickades även till två planarkitekter i Sjöbo kommun vilka även de deltagit i projektet GLAP. Dessa avböjde intervjuförfrågan.

För att få en ökad inblick i såväl projektet GLAP och dialogmetoden AiS, skickades även en förfrågan till Ingrid Svetoft om att ställa upp på intervju. hon ansågs vara en lämplig person att intervjua då hon både varit med i arbetet att ta fram dialogmodellen AiS och men även varit i projektgruppen för GLAP. Hon valde att ställa upp och intervjun hölls under vecka 12, 2023. Intervjun inleddes med ett informellt samtal där jag beskrev mitt arbete med denna uppsats och Ingrid berättade i sin tur om sitt tidigare arbete med dialogmetoden AiS och hennes involverande i GLAP. Ca 50 min in i samtalet började intervjun, där jag använde mig av frågor från Intervjuguide 2, se Bilaga 2. Intervjun tog ca 60 min att genomföra. Frågorna vad dels baserade på tankar och frågor som uppstått efter de intervjuer som hållits med planarkitekterna

från respektive kommun, dels för att fylla olika kunskapsluckor som jag inte kunnat läsa mig till från exempelvis GLAPs slutrapport eller andra dokument kopplat till AiS.

Totalt genomfördes fyra intervjuer med totalt fem intervjupersoner, se Tabell 1 nedan.

Intervju 1, 13e mars 2023	Jonna Kignell: Planarkitekt i Båstad kommun	Intervjuguide 1
Intervju 2. 21 mars 2023	Tove Heijel och Malin Hading: Planarkitekt i Ystad kommun	Intervjuguide 1
Intervju 3, 21 mars 2023	Ina Jacobsen: Planarkitekt i Simrishamn kommun	Intervjuguide 1
Intervju 4, 23 mars 2023	Ingrid Svetoft: Lektor vid Malmö Universitet, projektmedlem i GLAP och varit med och tagit fram AiS.	Intervjuguide 2

Tabell 1. Intervjutillfällen med deltagare och intervjuguide.

Tematisk analys av intervjumaterial

I denna uppsats har jag valt att använda mig av metoden tematisk analys för att dels analysera mitt intervjumaterial, dels andra relevanta dokument som för studien är relevanta. David & Sutton (2016) beskriver tematisk analys som en form av kvalitativ innehållsanalys. Metoden liknar det man inom grundad teori kallar för axial kodning. Gemensamt för axial kodning och tematiska analys är hur hierarkiska strukturer eller kategorier av materialet växer fram genom att man kodar eller organiserar sitt empiriska material. Här framhäver David och Sutton (2016) att det är viktigt att man ägnar mycket tid till att bekanta sig med sitt material. Genom att göra detta kan olika teman uppstå i materialet - till skillnad från att jag som gör studien tvingar på materialet teman utifrån de föreställningar jag tar med mig inledningsvis (David & Sutton, 2016). David och Sutton beskriver hur detta angreppssätt liknar att göra en diskursanalys - en metod som används för att analysera olika språkliga uttryck. Det som skiljer sig från diskursanalysen enligt författarna, är att denna metod är mer systematisk och lägger större vikt på att beskriva hur olika teman uppstår i materialet.

Tematiseringen av materialet har uppstått från icke förbestämde teman - där dessa istället vuxit fram genom bearbetning av materialet. Braun & Clarke (2006) menar att detta går i linje med vad som beskrivs som att man antar en induktiv ansats och att teman starkt har koppling till själva materialet - istället för att försöka få materialet att passa in på teman baserat på mina förutfattade meningar. Motsatsen - en teoretisk driven tematisk analys tenderar att ge utförliga beskrivningar av specifika delar av materialet - men sämre på att ge en överblick eller generell

bild av det (Braun & Clarke, 2006). Då jag inte vill riskera att tvinga på mina eventuella förutfattade meningar, eller riskera att inte få en helhetssyn över mitt insamlade material - har jag valt att inte använda mig av en teoretisk driven tematisk analys. Istället låter jag mitt teoretiska ramverk appliceras efter att teman har identifierats i materialet.

Jag har följt den 6-stegsmodell som Braun & Clarke (2006) tagit fram för tematisk kodning. En svensk översättning över modellen finns nedan, se Tabell 2. I första steget av min tematiska analys av mitt intervjumaterial har jag skrivit ut samtliga transkriberingar och läst igenom dessa. Här har jag skrivit ner några initiala tankar som uppstått vid läsningen, exempelvis att samtliga planarkitekter beskriver sig ha begränsad erfarenhet av dialog med barn. I steg 2, har jag läst igenom materialet ännu en gång och markerat ut delar som jag tyckt varit intressanta eller som på olika sätt utmärkt sig. Exempelvis markerades "eldsjälar" och "tidspressat" som intressanta faktorer i materialet. Liknande markeringar gjordes i flera delar av det transkriberade materialet och dessa grupperades tillsammans. Dessa utgjorde de första potentiella teman som är en del av steg 3. Vid detta steg hade jag sex potentiella teman.

I steg 4 har jag flyttat om några av mina koder, om de varit otydligt vilket tema de ska tillhöra och i femte steget har jag förtydligat varje tema genom att namnge dem så att de bäst speglar dess innehåll. Efter att olika koder flyttats runt, framgick det att flera av mina teman var snarlika varandra. Slutligen resulterade det i att jag slog ihop de teman som liknade varandra.

Steg 1: Bekanta sig med materialet	Transkribera materialet, läsa igenom det upprepade gånger och skriv ner tankar som uppstår.
Steg 2: Inledande generell kodning av materialet	Gå igenom hela materialet och koda intressanta egenskaper som sticker ut. Gruppera data som är relevant för varje kod.
Steg 3: Leta efter teman	Samla ihop koderna till potentiella teman, och gruppera data för varje potentiellt tema.
Steg 4: Granska teman	Kontrollera om teman fungerar för både de kodade utdragen samt för hela datamängden. Detta genererar en tematisk "karta" över analysen. Här kan det behövas revideringar av teman genom sammanslagning eller eliminering.
Steg 5: Definiera och namnge teman	Analysera och förtydliga varje tema; namnge dem så att de fångar innehållets kärna.
Steg 6: Skriva rapporten	Sista tillfället för att analysera materialet. Nu lyfts olika extrakt eller exempel ur materialet fram, vilka kopplas till tidigare vald/valda forskningsfrågan/frågorna och litteratur som tillsammans utgör rapportens analys.

Tabell 2. Egen översättning av 6-stegs process för tematisering av data från Braun & Clarke (2006, s. 87)

De tre teman som jag kom fram till efter att jag använt mig av Braun & Clarkes modell för tematisering var; Samverkan, Förutsättningar och Förhållningssätt. I sista steget för modellen, steg 6, har jag lyft olika exempel och citat från mitt material. Dessa presenteras i mitt avsnitt Analys och har samma rubriker som mina namngivna teman för att sedan analyseras utefter mina frågeställningar och valda teorier.

Resultat

GLAP

Intervju

Under intervjun med projektmedlemmen för GLAP, beskrevs tidigare erfarenheter av att använda AiS samt reflektioner från projektet GLAP. Projektmedlemmen var med och utvecklade dialogmodellen AiS i Drottninghög, Helsingborg - och har även använt modellen med skolklasser i bland annat Varberg och Halmstad. Hon beskriver att i Helsingborg ledde dialogen till att en lekpark byggdes med hjälp av barnens förslag, och i Halmstad användes barnens dialog till att utveckla ett gångstråk. Projektmedlemmen beskriver hur barnen visat på enorm stolthet när de fått visa upp projekten de varit delaktiga i för föräldrar och andra vuxna. I dessa fall har dialogmetoden fungerat väldigt bra enligt henne själv.

Projektmedlemmen menar att dialogmodellen hittills funkat bäst när den använts med barn i årskurs 4 och årskurs 5, och att barn i lägre årskurser eventuellt är lite för unga. Hon menar även att det har funnits planer på att genomföra dialogmodellen med elever i årskurs 7 och 8, men att det inte blev av. Dialogmodellen AiS har därför i dagsläget enbart använts med barn i ålder upp till årskurs 6.

Projektmedlemmen beskriver att i GLAP har man hjälp till att starta igång medborgardialog med barn i fyra olika kommuner. I GLAP har man genom seminarier och workshops med deltagarna - lärt ut dialogmetoden AiS, men sedan låtit planerare och pedagoger själva utveckla sina träffar utefter sina förutsättningar. Projektmedlemmen beskriver att tanken var att på ett strukturerat sätt följa upp och utvärdera vad som fungerat bra och vad som fungerat mindre bra när planerare och pedagoger tillsammans genomför dialog med barn med modellen AiS som grund.

GLAPS Slutrapport

Projektet GLAP avslutades i december 2022. Efter att dialogträffarna genomförts i respektive kommun har två workshops genomförts tillsammans med några av de som varit delaktiga i projektet. Under de två träffarna har man försökt sammanställa erfarenheter från projektet - både utifrån skolan och elevernas perspektiv, också ut ett bredare samhällsplaneringsperspektiv (Bomgren et al, 2023). Från träffarna sammanställdes olika mervärden och vinster. Här lyft bland annat att eleverna fått möjlighet att vara en del av en demokratisk process kopplat till sin närmiljö, att GLAP-processer underlättat för berörda yrkesgrupper att arbeta systematiskt i linje med både Barnkonventionen, politiken för gestaltad livsmiljö och delar av Agenda 2030 och att GLAP-processer skapar förutsättningar för kommunala organisationen att tillvarata barns perspektiv i konkreta gestaltningsprocesser (Bomgren et al, 2023, 7).

Förutom mervärden och vinster, identifierades även hinder och problem (Bomgren et al, 2023). Bland annat beskrivs GLAP-processens *Startfas* som svår och tidskrävande. Det har funnits ett intresse från både pedagoger, rektorer, arkitekter och planerare, men tidsbrist och hög arbetsbelastning har varit faktorer som försvårat planeringen. Kopplat till **Förberedelser** beskrivs tidsbrist även här som ett hinder. Bomgren et al beskriver hur detta varit problematiskt då både planerare och pedagoger behövde ta sig tid att lära sig om AiS och nya arbetssätt. Under *Genomförandefasen* beskrivs oförutsedda händelser som exempelvis sjukdom, det främsta hindret. Slutligen beskriver Bomgren et al (2023) att kopplat till den sista fasen, *Uppföljning*, så vet man inte hur långt de deltagande kommunerna kommit i sitt arbete med återkoppling till deltagarna.

Fallstudie

Båstad kommun

Under hösten 2021 genomfördes fem dialogträffar, med ett avslutande vernissage. En planarkitekt deltog från Båstad kommuns samhällsbyggnadsenhet, med en pedagog och elever från årskurs 6 på Strandängsskolan i Båstad. Förutom att träffarna har gett eleverna chans att lära sig med om arkitektur och byggd miljö - har barnen tillsammans med pedagogerna och planarkitekten arbetat med att ta fram ett utvecklingsförslag till Lyckantorget som ligger i Båstad centrum. Lyckantorget ligger inom det område som Båstad kommun håller på att ta fram ett planförslag för. (Bomgren et al, 2023).

Träff 1

“Här och nu”

15 september 2021, Strandängsskolan

Under första träffen fick eleverna en introduktion till vad arkitektur är och vad planerare på samhällsbyggnadsenheten jobbar med. Syftet var att barnen skulle få en liten inblick i projektet som de skulle arbeta med samt vad arkitektur kan vara för något (Intervju 1, Jonna Kignell). Under träffen fick eleverna rösta på vad de tycker är bra arkitektur genom att använda verktyget Menti och en presentation av projektområdet Lyckan, som ligger intill skolan, hölls av planarkitekten (Kignell. J, personlig kommunikation, 13-03-23).

Träff 2

“Vårt område idag”

29 september 2021, Platsbesök i området

Under andra träffen besöktes projektområdet och fem olika aktörer fick berätta om sin relation till projektområdet. Aktörerna var polisen, ica-handlaren, park- och gatuchefen, bibliotekschefen och kulturchefen samt en fastighetsstrateg. Eleverna fick även en uppgift där

de besökte området och fick markera på flygfoton vad de tyckte var bra respektive dåligt med platsen (Kignell. J, personlig kommunikation, 13-03-23).

Träff 3

“Dåtid - Nutid”

6 oktober 2021, Platsbesök till tre olika torg i Båstad

Under det tredje var fokus på att lära sig om om tre olika torg och deras historia. Under träffen fick barnen lyssna till en presentation av Lyckantorgets historiska framväxt genom att titta på flygfoton. Eleverna fick även gå en historisk stadsvandring genom Båstad där en gudie deltog och berättade om Båstads äldre delar och Mariatorget. Tillsammans tog man en buss till nya Stationstorget och eleverna fick även en rundtur i en ny stadsdel nära stationen (Kignell. J, personlig kommunikation, 13-03-23).

Träff 4 + 5

“Framtid” & Presentation

19 oktober och 17 november 2021, Strandängsskolan

Under fjärde träffen fick eleverna bygga modeller och skriva ner sin vision för Lyckanområdet. Dessa presenterades vid det femte tillfället där även tjänstepersoner och politiker från Båstad kommun närvarade.

Vernissage

24 november, Båstads bibliotek

I samband med kommunens medborgardialog för planprogram för centrala Båstad ställdes elevernas modeller ut på Båstads bibliotek tillsammans med beskrivande texter, eleverna själva deltog inte vid vernissaget (Kignell. J, personlig kommunikation, 13-03-23. I lokala tidningen Bjäre NU går det att läsa hur representanter från kommunen, däribland planarkitekten från Båstad kommun var på plats och berättade om arbetet med att ta fram ett planprogram för Lyckanområdet. Under hela dagen hade allmänheten möjlighet att diskutera och lämna sina synpunkter med hjälp av stora kartor, “färgpluppar” och postit-lappar (Jakobsson, 2021). De idéer som barnen från Strandsängsskolan visade upp, handlade bland annat om att de önskade mer konst, fler grönytor och bättre belysning i området. De hade även förslag på vad för butiker och restauranger som borde etableras i området, samt förslag på hur torget skulle kunna gestaltas - att torget målas rutigt så att det kan användas för schackspel (Jakobsson, 2021).

Intervju

Planarkitekten som deltagit från Båstad kommuns samhällsbyggnadskontor har jobbat med frågor kring samhällsplanering i flera år. Planarkitekten har erfarenhet av att arbeta med detalj- och översiktsplanering och andra samhällsbyggnadsfrågor och tidigare erfarenhet av att arbeta med medborgardialog. Dialog med specifikt barn har planarkitekten dock inte jobbat särskilt mycket med sedan innan projektet GLAP och framförallt inte i den omfattning som de gjort i projektet.

Planarkitekten är osäker på om Barnkonventionen lett till några förändringar i hur de arbetar på kommunen eller om det lett till något ökat engagemang. Planarkitekten beskriver hur det ofta är väldigt tidspressat vilket resulterar i att det ibland kan vara svårt att prioritera omfattande dialog med barn. Samtidigt finns det både ett intresse och engagemang för att prioritera medborgardialog med barn från både politiker och ledningen i kommunen. För att avgöra om medborgardialog behövs gör alltid en social konsekvensanalys där de bland annat undersöker om det finns någon anledning till att göra en utökad dialog med till exempel barn. Ibland används det enbart som ett internt redskap men planarkitekten menar att det alltid finns med som en påminnelse att medborgardialog kan vara nödvändigt i olika planeringsfrågor, särskilt kopplat till större utbyggnadsområden eller centrala delar av Båstad kommun. Planarkitekten menar att man oftast har en känsla för vad boende i kommunen är engagerade i, vilket är en avgörande faktor för när större medborgardialoger ska hållas eller om det räcker med närmast kringboende.

Planarkitekten beskriver att AiS fungerade som en grund för hur dialogträffarna skulle planeras och genomföras men att det var ganska så fritt hur de la upp träffarna Detta beskrivs som en av AiS främsta styrkor, och planarkitekten beskriver det som bra att man inte kommer behöva "uppfinna" hur man ska arbeta med dialog varje gång framöver. Från samhällsbyggnadsenheten deltog hon ensam, men hade för genomförande och planering av dialogträffarna delat ansvar med en pedagog från skolan.

Planarkitekten uppfattar att på första dialogträffen "Här och nu", är många begrepp kring arkitektur och stadsbyggnad nytt för barnen. Hon uppfattar att barnen inte tidigare reflekterat så mycket vad de tycker är bra arkitektur eller vad det kan innebära - mer än hus. Planarkitekten beskriver att när den sista träffen hölls, hade barnen många olika förslag och tankar kopplat till både arkitektur och specifikt kring projektområden Lyckantorget i Båstad centrum. Planarkitekten beskriver att förslagen som barnen kommit fram till var av olika karaktär, skala och genomförbarhet. Planarkitekten beskriver att när barnen beskrev hur de vill använda olika platser så dök perspektiv som hon själv inte tänkt på upp. Exempelvis tog barnen upp att det är viktigt att det finns tak på platser de hänger, då de ofta är ute oavsett väder.

Generellt sett beskriver planarkitekten att dialogtillfällena gått bra att genomföra men att det varit väldigt tidskrävande. I kommande projekt tror hon att det hade varit svårt att genomföra en så omfattande medborgardialog och att man nog hade behövt stryka vissa delar till framtida användning. Exempelvis beskrivs den historiska vandringen som en del man hade kunnat skala ner på. Planarkitekten beskriver att hon ser fördelarna med att ha flertalet träffar och att hon med projektledarna för GLAP diskuterade vikten av att bygga upp en tillit mellan henne och barnen under träffarna. Planarkitekten beskriver att det heller inte var helt enkelt att hitta en skolklass som ville delta och att det handlar mycket om vem man frågar och att det är en fördel om man har lite kontakter med folk inom skolan.

Planarkitekten beskriver hur barnen själva sammanställt sina förslag, dels i form av de modeller de byggt, dels i textform. Planarkitektens egna intryck och erfarenheter från tillfällena har dock inte sammanställts även om hon menar att hon "spridit" sina tankar med kollegor. Hon

beskriver att allt material från dialogträffarna är sparad så att alla på planavdelningen kan ta del av det.

Planarkitekten beskriver både fördelar och nackdelar med att genomföra dialog med barn kopplat till att ta fram ett planförslag. Att det är så tidigt i planprocessen menar hon är bra för att många olika tankar och idéer är nödvändiga. Hon menar dock att det är en nackdel att det eventuellt är väldigt långt kvar innan man är i mål med arbetet och i detta fall är det nu upp till henne och hennes kollegor att lyfta in dialog materialet i arbetet med planprogrammet. Hon beskriver hur det är ganska så personbundet hur man väljer att ta till sig dialogmaterialet - men att det gäller att se behoven bakom barnens förslag. Ett förslag på ett nöjesfält kan upplevas som orealistiskt, men kan vara ett uttryck för ett behov av fler aktiviteter, menar hon. Och att göra den tolkningen menar hon att det finns kompetens för inom kommunen.

Planarkitekten ser återkoppling som en svår del att genomföra då arbetet med planprogrammet kan ta flera år. När det är klart finns det inget sätt för henne att nå ut till de elever som deltagit, vilket hon beskrev för barnen under projektet. Om barnens förslag kommer att få avtryck i planprogrammet är i dagsläget inte säkert. Hon beskriver att man "fastnat" politiskt men att det finns en viss enighet i hur just Lyckantorget, som barnen arbetade med, ska utvecklas och att det delvis handlar om saker som barnen själva sagt att de vill ha - mer aktivitet och mer saker att göra på torget. Men om det blir mer specifikt vad barnen bett om, som basketkorgar eller schackspel, vet hon inte utan beskriver att det är långt kvar innan de är i "mål" med arbetet med planprogrammet.

Simrishamn kommun

Under hösten 2021 genomfördes fyra dialogträffar på, ett avslutande vernissage på Hammenhøgs friskola i Simrishamns kommun. Barnen har arbetat med sitt närområde och slutligen fått ge förslag på utformning av deras skolgård (Simrishamn kommun, u.å). Träffarna har genomförts under skolans fritidsverksamhet och har därför följt elever från olika årskurser, där vissa deltagit vid flertalet tillfällen, andra mer sporadiskt. Elevernas åldrar varierade men de flesta deltagarna var från årskurs 1 till årskurs 3, men även elever upp till årskurs 6 deltog (Intervju 3, 2023). Inför första träffen hade pedagoger på fritidsverksamheten på skolan läst upp ett brev från skolans rektor; brevet innehöll ett uppdrag - det beskrev hur skolans framsida inte var så vacker och innehöll även frågor vem som bestämmer vad som ska byggas eller ändras i en kommun samt hur det går till när man önskar en förändring av något i kommunen. Brevet var en del av att arbeta med så kallad "Storytelling" där brevet fungerade som en röd tråd genom träffarna (Simrishamn kommun, u.å).

Träff 1

"Brevet"

Hammenhøgskolan

Inför första träffen hade pedagoger på fritidsverksamheten på skolan läst upp ett brev från skolans rektor; brevet innehöll ett uppdrag - det beskrev hur skolans framsida inte var så vacker och innehöll även frågor vem som bestämmer vad som ska byggas eller ändras i en kommun

samt hur det går till när man önskar en förändring av något i kommunen. Brevet var en del av att arbeta med så kallad "Storytelling" där brevet fungerade som en röd tråd genom träffarna (Simrishamn kommun, u.å).

En planarkitekt besökte fritidsverksamheten och berättade om sitt arbete på kommunen. Hon visade ett bildspel på arkitektur, byggnader och miljöer och barnen fick diskutera vad de gillade och inte, eller andra tankar som uppstod från bilderna. Eleverna visade därefter skolans framsida, som rektorn i sitt brev hade beskrivit som inte så vacker. Barnen fick här beskriva vad de gillade och inte med platsen samt peka ut "min bästa" respektive "min sämsta" plats på skolgården, också i Hammenhög by. Detta gjordes på ett flygfoto med hjälp av röda och gula nålar (Simrishamn kommun, u.å).

Träff 2

"Historisk vandring"

Hammenhög by

Till andra träffen var en museipedagog från Österlens museum inbjuden och höll en rundtur om historiska byggnader och händelser i Hömmenhög by. Med hjälp av gamla fotografier kunde barnen se hur området förändrats över tid, vart den gamla flick- och pojkskolan, fängelset och gamla butikslokaler varit lokaliserade (Simrishamn kommun, u.å).

Träff 3

"Utflykt, politik och påverkan"

Rådhuset, Simrishamn

Under förmiddagen besökte några barn från fritids Rådhuset där de fick träffa kommunal- och oppositionsrådet i Rådhusalen. Eleverna berättade om det projekt de deltar i och berättade om vad de gjort under de tidigare träffarna. De fick även chans att ställa frågor, exempelvis hur de ska gå tillväga om de vill ha en studsmatta på sin skolgård, hur saker i kommunen finansieras samt hur arbetet som politiker kan se ut. Barnen hade med sig sina "bästa plats" och "sämsta plats"

från tidigare träff och förklarade hur de tänkt när de pekat ut sina platser. Slutligen fick barnen en rundtur och de fick även prova på att gå upp i talarstolen (Simrishamn kommun, u.å.)

Träff 4

"Kreativ verkstad"

Några dagar innan träffen hade barnen fått skissa på idéer som de nu fick förverkliga genom att använda olika pysselmateriel och bygga modeller. De vanligaste förslagen som barnen hade var linbanor, rutschkanor och studsmattor. Även uteklassrum kom som förslag. Vanligt var också att eleverna använde mycket färg i sina förslag då de tyckte att de behövdes mer färg på framsidan av skolan (Simrishamn kommun, u.å.) .

Vernissage

Ett avslutande vernissage hölls där barnens modeller visades upp. Tanken är att barnens förslag även ska ställas ut i kommunens dialogrum "Simrishamnsrummet" (Intervju 3, 2023).

Intervju

Planarkitekten från Simrishamn kommun har arbetat i kommunen i fyra år och i hennes roll arbetar hon främst med översikts- och detaljplanering. Hennes erfarenheter kring medborgardialog är framförallt kopplat till samråd i detaljplaner men också olika program där medborgare har fått tycka till. Under projektet GLAP har hon för första gången varit med och genomfört en medborgardialog som är specifikt riktad till barn.

Planarkitekten beskriver hur kommunen genomför med medborgardialog utöver det som PBL lagstadgat kräver av dem - men att det finns stor utvecklingspotential kopplat till att rikta sig till specifikt barn. Hon beskriver att kopplat till barnkonventionen behöver kommunen se över vad de kan göra för att uppfylla kraven i deras arbete. Hon tar upp hur det finns ett barnrätts-team på samhällsbyggnadsförvaltningen där hon jobbar men att det främst är mindre punktinsatser som görs kopplat till unga och dialog. Dessa görs lite sporadiskt - och det finns inget system för hur man ska arbeta med mer återkommande insatser kopplat till dialog med barn och unga. Planarkitekten menar att det saknas rutiner och att det snarare handlar om "eldsjälar" på enheten som göra extra insatser riktade mot barn och unga.

Till skillnad från de andra kommunerna har planarkitekten i Simrishamns kommun arbetat med en fritidsverksamhet med flera olika årskurser. Hon upplevde det som bra att AiS fungerade som en färdig verktygslåda att plocka olika delar ifrån. Hon beskriver att de fått anpassa träffarna utifrån sina förutsättningar. Exempelvis berättar hon hur vissa barn inte var med på alla träffar, då fick de barnen som deltagit i uppgift att återberätta vad de gjort för de andra barnen. Hon beskriver hur det fanns flera fördelar med att genomföra träffarna på en fritidsverksamhet med blandade åldrar. Just att barnen hjälptes åt och lärde varandra var en fördel - också hur de olika åldrarna gav olika återkoppling och därför hade många olika perspektiv att dela med sig av.

I och med att träffarna gjordes med en fritidsverksamhet istället för under ordinarie lektionstid så krockar det inte med den planering som lärarna gör. Planarkitekten menar dock att om det genomförts under lektionstid hade det kunnat passa in att genomföra träffar när barnen ska lära sig om samhällskunskap och kommunalt arbete exempelvis. Att genomföra det med förankring i läroplanen skulle eventuellt kunnat resultera i att barnen lärt sig ännu mer, enligt henne. Planarkitekten berättar dock att hon flera gånger blev förvånad över hur mycket barnen lärt sig. När barnen återberättat för de elever som missat något tillfälle, kunde de återberätta många delar och detaljer som visade på att de haft ett stort intresse och lyssnat noga.

Planarkitekten beskriver hur dialogtillfällande inte har resulterat i något konkret som flergungor, ommålning av fasaden eller liknande. Istället beskriver hon hur Simrishamns kommun i slutet av 2023 kommer påbörja arbetet med att ta fram en ny översiktsplan och då finns chansen att inkorporera barnens dialog i arbetet, inte minst då barnkonventionen ställer mer krav på det. Modellerna har fotats av och beskrivningar av alla träffar och reflektioner finns så

att materialet kan användas i framtiden, menar hon. Materialet har även skickats vidare till ledningsgruppen på enheten och olika styrgrupper. Att flera av barnen pratade om att de vill ha uteklassrum är något som hon redan tagit vidare till kollegor på enheten som arbetar med utformning av skolgårdar i kommunen. I dagsläget har dock dialogträffarna med barnen inte lett till några fysiska avtryck i kommunen eller i några politiska program.

Gentemot barnen tror planarkitekten att översiktsplanering och annat strategiskt arbete egentligen inte passar så bra med dialog med barn. Hon menar att arbetet är alldeles för långsiktigt och ogreppbart för barnen. Istället är detaljplanering eller annan fysisk planering som kan leda till mer konkreta avtryck i miljön, mer lämpliga, menar hon. Men för kommunen menar hon att det är väldigt värdefullt att föra dialog med barn kopplat till översiktsplanering och strategiskt arbete.

För framtida projekt menar planarkitekten att AiS kan fungera som ett verktyg att föra dialog. Beroende på vad för projektmodellen tillämpas i - tror hon att man hade kunnat ändra vissa delar. För vissa projekt tror hon att den historiska promenaden är viktig eftersom delar av Simrishamn har mycket höga kulturvärden - medan andra projekt kanske hade kunnat hoppas över. Hon ser det som positivt att man inte "behöver uppfinna hjulet" igen utan kan använda sig av en metod man känner till. Skulle man involvera en helt ny skola eller ny klass tror hon dock att mycket tidskrävande arbete hade kvarstått. Planarkitekten menar att skolan gör sin planering - och kommunen har sina tidsramar att förhålla sig till och att det kan vara svårt att förena dessa. Hon tar också upp vikten av att hitta pedagoger som orkar engagera sig. Den generella inställningen är från planarkitekten att dialogträffarna blivit väldigt lyckade och hon beskriver det som ett jättebra referensprojekt för framtida arbete.

Ystad kommun

Under hösten 2021 genomfördes fyra dialogträffar på Västerportskolan i Ystad kommun, med en avslutande utställning på ett bibliotek. Planarkitekterna deltog från Ystad kommuns stadsbyggnadsavdelning tillsammans med pedagoger och elever från åk 5 och åk 6 på Västerportskolan. Syftet med projektet har från planarkitekternas sida varit att "få elevernas delaktighet och syn på hur del av det kommande stadsomvandlingsområdet, Hamnstaden, kan se ut i framtiden" (Heijel. T, personlig kommunikation, 28-04-23).

Träff 1

15 september 2021

09:40 - 14:00 Västerportskolan

Under första träffen besökte planarkitekterna Västerportskolan och presenterade vilka de är, vad de jobbar samt vad en detaljplan är och hur man en sådan. Man använde Trädgårdsstaden i Ystad som referensprojekt, som är ett nyexploaterat område i närheten av skolan. Här användes förenklade plankartor för att illustrera hur en detaljplan tas fram. Under träffen genomfördes även två olika övningar. I första övningen; "Pop-ord" delades barnen in i grupper om 4 och associera ord till bilder av exempel på arkitektur och byggd miljö samtidigt som samtal pågick elever emellan och mellan elever och planerare. I hel klass berättade eleverna

om sina tankar, varpå eleverna i åk 6 visade ett större engagemang, att de hade haft lättare att reflektera över bilderna - än de i åk 5. I andra övningen; "Sämsta/bästa platsen" fick eleverna peka ut platser på skolgården som de tyckte var bra respektive dåliga. Planerarna upplevde att barnen hade svårt att hålla sams både inom grupperna de arbetade i, samt mellan åk 5 och åk 6. Slutligen återsamlades alla och det var frivilligt att dela med sig om sin bästa/sämsta plats för helgrupp (Heijel, Tove. Personlig kommunikation, 28-04-2023).

Träff 2

29 september 2021

10:00-12:00 Gamla rådhuset, Ystad

Under andra träffen var Samhällsbyggnadsnämndens ordförande inbjuden för att berätta om kommunens politiska arbete. En från Fältgruppen, som jobbar med förebyggande och uppsökande ungdomsarbete i kommunen var inbjuden och berättade om Barnkonventionen. Presentationerna hölls i samma lokal som kommunfullmäktiges sammanträden och eleverna uppmuntrades att ställda frågor och diskutera under presentationerna. Eleverna fick dela sina tankar om vad de ansåg saknas i centrum, och fick reflektera över olika begrepp - exempelvis "diskriminering". Eleverna fick även gå en stadsvandring där pedagoger från Västerportskolan berättade om olika byggnader (Heijel, Tove. Personlig kommunikation, 28-04-2023).

Träff 3

9 november

10:00-12:00 Västerportskolan

13:00-14:00 Hamnområdet, Ystad

Under första delen av tredje träffen fick eleverna lyssna till Ystad kommuns stadsantikvarie som berättade om Ystads historia och hamnområdets historia utveckling genom att visa exempel på olika typer av byggnader och arkitekturstilar i området, vilka material som används och vilka funktioner byggnaderna fyllde. Hamnområdet är en del av kommunens stadsomvandlingsprojekt Hamnstaden vilket eleverna fick en guidad tur i efter att de ätit lunch. Eleverna gick fick gå runt i området och stadsantikvarie visade de byggnader som visat under presentationen under förmiddagen. Planarkitekten visade även upp vilken del av Hamnstaden eleverna ska arbeta med under en kommande workshop (Heijel, Tove. Personlig kommunikation, 28-04-2023).

Träff 4

23 november

08:00-11:00 Västerportskolan

Under fjärde träffen fick eleverna bygga modeller för att visa hur de tycker att delar av Hamnstaden ska se ut i framtiden. Planarkitekterna från Ystad. Kommun tog med kartor i skala 1:500, 70 x 100 cm, som visade vägar, järnväg, hamnens kajer och havet i området. Kartan visade inte områdets befintliga byggnader i syfte att ge barnen större möjlighet att tänka fritt kring vad de tycker ska finnas på platsen samt hur platsen ska se ut. Barnen fick även information om att projektet med hamnområdet kommer att ta flera år att genomföra. I grupper om 4 fick de skissa upp idéer på kartor innan de byggde sina modeller. Planarkitekterna,

pedagogerna, en landskapsarkitekt från Växtverket samt en student från SLU observerade och lyssnade på elevernas idéer. Tidningen Ystads Allehanda var även med och intervjuade och fotograferade eleverna (Heijel, Tove. Personlig kommunikation, 28-04-2023).

Planarkitekterna beskriver att de var imponerade över barnens idéer och tankar om vilka funktioner och egenskaper området bör ha. De delade in områden efter funktion och hade tankar om hur man skulle locka fler människor till platsen. Barnen var även medvetna om kvaliteter som närheten till vatten medför, men också bekymrade över eventuella utsläpp från båtar (Heijel, Tove. Personlig kommunikation, 28-04-2023).

Utställning

Ystad stadsbibliotek

Efter fjärde träffen fick eleverna tid fram till jul att sammanställa sina modeller för att ställas ut på ett bibliotek i Ystad (Heijel, Tove. Personlig kommunikation, 28-04-2023). Planarkitekterna kunde inte delta på utställningen, inte heller den politiker från samhällsbyggnadsnämnden som bjudits in att delta dök upp. Planarkitekternas chef deltog vid utställningen (Intervju 2A, 2023).

Intervju

Två planarkitekter från Ystad kommun deltog i dialogträffarna. Båda jobbar med detaljplanering och båda har begränsad erfarenhet av att arbeta med medborgardialog med barn. I en tidigare detaljplan som de båda varit delaktiga i har de genomfört medborgardialog med barn. De förde då dialog med en årskurs 2 och årskurs 4, där de under två timmar frågade barnen hur de använde sin skolgård och vad de skulle sakna om man byggde om skolgården. Arbetet med den detaljplanen har stannat av då det saknades investeringspengar, vilket planarkitekterna beskriver som inte helt ovanligt i kommunala processer.

Planarkitekternas chef var den som blev kontaktad av GLAPs projektgrupp och tilldelade sedan arbetet till de två planarkitekterna. Generellt sett menar planarkitekterna att det är ganska dåliga förutsättning för att arbeta med medborgardialog med barn i kommunen. De beskriver hur mycket handlat om att ta egna initiativ till att föra dialog med barn. De menar även att det saknas metoder för att genomföra värdefulla dialoger, men att AiS förhoppningsvis kan fungera som ett bra verktyg för dialog med barn i kommande processer. Att kommunen nu kommit igång med att arbeta mer aktivt med dialog med barn tror de inte har så mycket att göra med barnkonventionen. Istället tror de att det snarare är av slump - att deras chef fick en förfrågan från GLAPs projektgrupp.

Planarkitekterna beskriver hur dialogträffarna gick från att barnen först blev introducerade till arkitektur och byggd miljö, för att successivt introduceras till stadsomvandling projektet Hamnstaden som de i slutet fick ge förslag till. De tror också att det var viktigt att ha flera träffar för att introducera barnen till platsen då det inte är en miljö som de var så bekanta med. De beskriver hur de krävdes mycket planering tillsammans med pedagogerna från skolan.

Planarkitekterna tror att för de flesta kommande projekt kommer det inte finnas tillräckligt med resurser eller tid att genomföra sån planering och så många träffar. Särskilt inte för mindre projekt. Att de nu lärt känna några av pedagogerna och biträdande rektor på Västerportskolansskolan ser de som väldigt värdefullt. Att lära känna varandra över yrkesgränserna tror de underlättar för framtida samarbeten och planering.

Planarkitekterna beskriver att de blev positivt överraskade över hur medvetna barnen var om sin närmiljö och deras sätt att resonera kring projektområdet. De beskriver barnen som duktiga på att se potentialen i området och att resonera kring framtida gestaltning och bebyggelse av området. De beskriver hur de lät barnen tänka fritt - men att det fanns en stark realism i sina förslag och att de hade kloka idéer och förslag till området. Planarkitekterna beskriver också hur vissa idéer var mindre verklighetsförankrade och i vissa fall orealistiska - men att det då ibland handlar om att tolka vad barnen säger. De menar att ibland kan man inte ge barnen exakt det de säger att de vill ha, men att man då istället bör försöka tillgodose de behov de egentligen uttryckt att de har.

Planarkitekterna menar att det i dagsläget är oklart hur de kommer använda sig utav barnens förslag i sitt kommande arbete med detaljplanen för projektområdet. De hoppas på att lite av idéerna kommer återfinnas i planbeskrivningen och tror att dialogtillfällena genererat ett ganska så bra underlag inför arbetet med detaljplanen. En av planarkitekterna kommer jobba med detaljplanen, den andra inte. De beskriver hur det i dagsläget inte finns några särskilda rutiner för hur dialogmaterialet ska tas hand om. De tror att det är en stor fördel att en av de som utfört dialogtillfällena också tar arbetet vidare i detaljplaneringen. Samtidigt innebär det ett stort ansvar hos den personen att göra just det. De långa tidsperspektiven är även en aspekt som de menar lägger stort ansvar på den enskilda planeraren. Det har gått över ett år sedan dialogträffarna genomfördes, och det är lätt att man glömmer lätt bort vad man gjorde, menar de. Planarkitekterna beskriver att de har sammanställt vad barnens förslag vad och hur de genomförde träffarna - men att det hade kunnat vara svårt om en av dem inte tog materialet vidare. Delar av materialet hade kunnat gå "förlorat", menar de. I dagsläget är det mycket fokus på vilka utredningar som behöver göras kopplat till detaljplanen för hamnområdet. Frågor kopplat till klimatförändringar, vattennivåer, konstruktion med mera beskrivs ta stor plats och materialet från dialogtillfällena med barnen har än så länge inte kommit riktigt på tal.

Planarkitekterna beskriver hur de och deras chef är positiva till att använda AiS i framtiden. De menar att det finns planer på att använda dialogmetoden i samband med en kommande detaljplan. Om de själva skulle använda metoden igen, skulle den eventuellt kortas ner på grund av hur resurskrävande den var. Exempelvis menar de att träffen när de besökte rådhuset eventuellt inte var helt nödvändig att genomföra.

Analys

Förutsättningar

Gemensamt för samtliga planarkitekter som deltagit i denna fallstudie är att alla beskriver hur de upplever bristande organisatoriska förutsättningar för att genomföra medborgardialog med barn. Planarkitekterna från Ystad kommun beskriver brist på resurser i form av tid som en av de främsta anledningarna till dåliga förutsättningar, men också att man inom enheten saknat metoder för dialog med barn. Planarkitekten i Båstad kommun beskriver också hur brist på tid är främsta hindret, medan planarkitekten i Simrishamn tror att hon fått stöd från både chef och ledning att avsätta tid för dialog med barn om hon hade velat. I Shiers (2001) femstegs-modell syftar steget *Möjligheter* till att identifiera om det finns utrymme för att skapa deltagande eller inte. Tid, rätt kompetens, eller att det finns rutiner kring hur frågorna ska hanteras lyfts här som några exempel på viktiga förutsättningar - vilket planarkitekterna från Ystad och Båstad saknar. En av frågorna från Shiers modell, se Figur 3, är *Har du tillgång till olika aktiviteter och metoder som stödjer barn*. Planarkitekterna från Ystad och Simrishamn beskriver båda under intervjuerna att de innan GLAP saknat en metod att använda sig av i medborgardialog med barn. Genom GLAP har dock samtliga planarkitekter använt sig av AiS och olika verktyg för att föra dialog.

Som Ataol et al (2019) menar, påverkar val av metod resultatet av dialogen som utförs. Benningen och Savahl (2016) menar i sin tur att visuella metoder tenderar att vara effektiva, och det bästa är att blanda olika metoder. I och med att samtliga planarkitekter genom att använda AiS fått arbeta med både visuella metoder som att rita, bygga modeller, använda kartor - och blanda dessa, tycks planarkitekterna fått ökad erfarenhet med metoder för dialog som har förutsättningarna att vara både effektiva och ge bra resultat.

När det kommer till förutsättningar kopplat till planprocessen tar planarkitekterna upp olika perspektiv. Planarkitekterna i Ystad menar att de tror att dialogmodellen AiS är bäst lämpad för projekt där man arbetar med ganska så konkreta frågor som går att genomföra under en nära tidsperiod. Att fråga barn vad de vill ha i en park är ett exempel på ett konkret projekt som planarkitekterna tar upp och där man de kan leverera något till barnen relativt fort. I deras fall var dialogerna kopplat till arbetet med en ny detaljplan, och störst fokus i arbetet har än så länge hamnat på olika utredningar och markfrågor.

Planarkitekten från Båstad kommun beskriver i sin hur arbetet med att ta fram ett planprogram på sätt och vis har kommit att handla om andra frågor än de som lyfts under dialogen med barnen. Detta är kanske inte helt förvånande, då bland annat Rodela och Norss (2023) beskriver hur andra frågor än de som är kopplade till barn, tenderar att prioriteras i planering. Barnen fokuserade på ett torgområde som planprogrammet kommer beröra. Men planarkitekten i Båstad menar att området som planprogrammet berör är så pass stort att fokus kanske snarare har hamnat på mer övergripande frågor; vart bostäder ska byggas exempelvis. Planarkitekten i Simrishamn menar att i arbetet med att ta fram en ny Översiktsplan så har dialogmaterialet gett

ett bra utgångsläge för arbetet. Samtliga planarkitekter tar upp de långa tidsperspektiven i planprocesserna som hinder och att det på en strategisk nivå kan vara svårt att få in barnens idéer. Tahvilzadeh (2015) menar att även om det i medborgardialog blivit allt vanligare att inkludera barn och unga - så finns det ofta en osäkerhet kring hur medborgardialogen ska användas. Det verkar även vara så i de studerade kommunernas fall. Samtliga planarkitekter tycker att barnen har kommit med bra förslag, men ändå har dialogmaterialet än så länge inte lyckats arbetas in i något av projekten som var kopplade till dialogerna. Samtliga planarkitekter visar på ett intresse för att skapa värdefulla dialoger med barn, men som Rudner (2017) menar, räcker inte det då de också måste veta hur de ska tillvarata på resultaten från dialogen i sin planering. Till synes verkar barnen än så länge framförallt genomgått vad Hart (1992) och Montin (2007) beskriver som symboliskt deltagande, där de inte haft något faktiskt inflytande. Enligt Harts delaktighetstege, se Figur 2, skulle det symboliska deltagandet även kunna beskrivas som en typ av Icke-deltagande. Samtidigt är arbetet med Ystad kommuns detaljplan, Båstad kommuns planprogram och Simrishamns kommuns Översiktsplan inte färdiga ännu - översiktsplanen är inte ens påbörjad. Att dialogmaterialet inte används ännu, behöver inte betyda att det inte kommer användas under arbetets senare skeden där barnen kan ges inflytande.

Förutom förutsättningar kopplat till organisationen och planprocessen, tar planarkitekterna även upp vilka förutsättningar de har på en mer individuell nivå. Både planarkitekten i Simrishamn och de i Ystad tar upp att det finns ett stort personligt ansvar kopplat till dialog med barn. Planarkitekten i Simrishamn menar att det krävs "eldsjälar" för att initiera särskilda dialoger kopplat till barn. Planarkitekterna i Ystad menar i sin tur att det krävs "eldsjälar" för att föra dialogmaterialet vidare i planprocessen. Projektmedlemmen för GLAP menar att det inte räcker att det finns eldsjälar för att varken initiera eller för att föra dialogmaterialet vidare. Projektmedlemmen menar att ansvaret dels behöver ligga på flera personer så att inte en enskild planerare har det ansvaret. Dels behöver det även ingå i arbetsbeskrivningen att ta ansvar för att initiera dialog och föra barnens talan för att säkerställa att det faktiskt görs. Shier (2001) framhäver vikten av att både individen och organisationen har ett engagemang för barn i medborgardialoger. Även Mattson (2019) menar att ur ett barnrättsperspektiv, behöver både den anställde och hela organisationen ta ansvar för att barns rättigheter tillgodoses. I och med Barnkonventionen och dess krav på att barn ska få uttrycka sig, borde ansvaret därmed ligga på både planeraren och organisationen som stort. I både Simrishamn och Ystad verkar ansvaret lagt över på "eldsjälar" - när det istället borde vara en del av hela organisationens ansvar.

Samverkan

Kopplat till samverkan beskriver projektmedlemmen för GLAP vikten av att samarbeta inom kommunen och mellan olika förvaltningar. Hon menar att det finns risk att det "uppstår glapp i kedjan" om samverkan saknas och att det är viktigt att man inom organisationen har en gemensam målsättning innan man genomför en medborgardialog. Har man inte det - uppstår frågor om hur dialogen ska användas i ett senare skede. Hon menar att det krävs gedigen planering innan en medborgardialog genomförs där kommunen måste ha klart för sig hur materialet ska omsättas, vem som har ansvar för det, och med vilka resurser det ska

genomföras. För samtliga kommuner har det skett ett samarbete mellan planarkitekterna och pedagoger från skolorna där de tillsammans planerat upp och genomfört träffarna, vilket var ett av GLAPs mål (Bomgren et al, 2023). Samtliga planarkitekter menar på att det inte varit helt enkelt att etablera en kontakt med skolan, men att det yrkesöverskridande samarbetet blivit väldigt lyckat. Planarkitekterna från Ystad kommun menar att nu när kontakten med skolan är etablerad, har tröskeln för framtida dialoger minskat, även om den fortsatt är personberoende. Även här blir Mattsons (2019) resonemang om att det inte räcker med enskilda arbetares arbete för att säkerställa att man arbetar med barns rättigheter relevant. Om en dialogs genomförande hänger på personliga kontakter, finns heller inte ett genomarbetat barnrättsperspektiv i varken organisationen eller dialogmetoden.

I beskrivning av AiS läggs stor vikt på det ömsesidiga lärandet mellan planeraren och barnet (Boverket, 2022A). Planarkitekterna beskriver dels ett lärande mellan dem och eleverna - men också mellan dem och pedagogerna. Planarkitekten i Båstad beskriver hur hon initialt kände en osäkerhet kring hur hon skulle lägga upp de undervisande momenten som genomfördes, men att genom planeringen kunnat lägga det på en nivå som funkade bra. Planarkitekten från Simrishamn förklarar hur hon hade en roll och pedagogen en annan och att deras olika roller kompletterade varandra. Hon kunde bidra med kunskap kring planering, medan läraren kunde ha koll på gruppen och stötta upp de undervisande delarna vilket medförde att de arbetade mot samma mål, men bidrog på olika sätt.

Samtliga planarkitekter beskriver hur samverkan med pedagogerna också har upplevts som svår i vissa avseenden. Att de arbetar utifrån olika förutsättningar och olika tidsramar är en aspekt som samtliga tog upp. Planarkitekterna i Båstad förklarar hur skolan har läroplanen att förhålla sig till och att flera skolor de tagit kontakt med inte ville vara med för att de inte ville avsätta tid till projekt som detta. Planarkitekten från Simrishamn kommun beskriver hur det upplevdes svårt att hitta en skola som i sin planering kunde släppa in ett projekt som GLAP. Hon beskriver hur skolan gör sin planering inför terminen och hör man av sig vid fel tidpunkt kan det vara svårt att få till ett samarbete. Som Skivenes och Strandbu (2006) tar upp, behövs tillvägagångssätt eller metoder som kan appliceras på ett systematiskt sätt när dialog med barn ska genomföras. Här tycks det inte räcka med att det finns en utarbetad modell för att genomföra dialog med barn. Istället kan andra faktorer kopplat till brist på samverkan mellan olika yrkesgrupper leda till att det blir svårt att få till en dialog med barn. AiS kan beskrivas som ett sätt att försöka skapa tillvägagångssätt och metoder som Skivenes och Strandbu (2006) menar är avgörande vid dialog med barn. Modellen utgår från en rad principer som att det ska finnas ett ömsesidigt lärande (Bomgren et al, 2023) men som samtidigt är flexibel efter förutsättningar och behov. GLAP-projektet kan i sin tur förklaras som ett projekt som sprider metoden AiS vidare samtidigt som den undersöker eventuella "hål" i arbetskedjan när barn i skolan ska involveras i dialog.

Mellan barnen och planarkitekterna beskrivs också en typ av samverkan och kunskapsutbyte. Planarkitekterna beskriver hur de fått med sig kloka idéer och tankar samtidigt som samtliga har genomfört någon typ av träff med fokus på att barnen ska lära sig om arkitektur, planering och demokrati på olika sätt. Alla planarkitekter menar att dialogträffarna varit väldigt

tidskrävande och att de ser möjligheten i att eventuellt korta ner träffarna inför framtida användning. Planarkitekterna i Ystad tycker att träffen i Rådhuset, där barnen fick lära sig om Barnkonventionen och kommunens politiska arbete, inte måste genomföras om de använder dialogmodellen igen. Planarkitekterna i Båstad och Simrishamn tyckte att alla träffarna var viktiga men att den historiska vandringen eventuellt hade kunnat kortas ner vid tidsbrist.

Samuelsson och Pramling (2010) beskriver *Barns perspektiv* som den kunskap som barnet själv har och dess syn på sin omvärld. Samuel och Pramling menar att man på olika sätt behöver hjälpa barn för att de ska kunna dela med sig av sina erfarenheter. Även Shier (2001) beskriver hur det är viktigt att man hjälper barnet att uttrycka sig genom olika typer av stöd. Till följd av att det i dagsläget saknas resurser i form av tid, är samtliga planarkitekter villiga att korta ner på träffarna - de som på olika sätt bidrar till barnets lärande om sina rättigheter, om planering och om sin närmiljö. Genom att korta ner de träffar som i linje med Samuelsson och Pramling (2010) skapar förutsättningar planerarna att nå Barns perspektiv - riskerar man att försämra möjligheten till att få ut det bästa av de träffar där barnen mer konkret arbetar med det valda projektområdet. När resurser och tid marginaliseras finns återigen en risk för att barns del i fysisk planering institutionaliseras där syftet snarare blir att uppfylla barnkonventionen än att faktiskt integrera och uppfylla barns perspektivet i fysisk planering. (Lorenzo, 2022).

Genom projektet har samverkan mellan pedagoger och planerare, planerare och barn kunnat generera stor kunskap. Utifrån de dialoger som förts har planarkitekterna kunnat få en ökad förståelse för *barns perspektiv*, en kunskap som förhoppningsvis tas vidare och blir mer än bara ett symboliskt deltagande. Som Arstein (1969) menar, är det viktigt att separera medborgardeltagande och medborgares faktiska möjlighet till inflytande. Arstein menar att medborgardeltagande, utan faktiskt omfördelning av makt, kan leda till stor frustration hos de som inbjuds delta. Planarkitekterna i Båstad och Simrishamns kommun beskrev båda för barnen att de inte kommer ha möjlighet till att få någon återkoppling på den dialog som genomförts. Planarkitekten i Simrishamn beskriver hur hon berättade för barnen att det inte fanns pengar avsatta till att genomföra det som framkommer i dialogen, och att de långa tidsperspektiven med översiktsplanen även där inte ger henne möjlighet till att återkoppla till barnen. Som tidigare nämnt är det fortfarande oklart om dialogerna kommer leda till faktiskt påverkan i den fysiska miljön eller som avtryck i olika plandokument. Det kan dock oavsett leda till en frustration hos barnen om de inte kan få någon återkoppling eller se deras påverkan, likt Arstein (1969) menar är viktigt. Likt Fors et al (2020) fyller dock dialogen olika funktioner - där inflytande är en del. Då AiS bygger på ett ömsesidigt lärande (Bomgren et al, 2023), finns det andra värden än inflytande att värdera. Det mervärde som ökad kunskap för barnen innebär, och den erfarenhet som nu planarkitekterna har med sig, och den samverkan som skett - kan på sikt få oväntade och förhoppningsvis positiva effekter på lång sikt.

Förhållningssätt

Skivene och Strandbu (2006) menar att det måste finnas en respekt för barnets syn på världen - vad det än må vara. De menar även att det är viktigt att barn blir bekräftade av vuxna när man

för dialog med dem, och för att göra det behöver man försöka närma sig en förståelse för deras upplevelser. Planarkitekterna i Ystad lyfte att barnen kommit med värdefulla perspektiv och idéer, men också att vissa förslag var lite orealistiska och inte alltid så verklighetsförankrade. Planarkitekten från Båstad kommun beskriver hur man aktivt lät barnen vara orealistiska i sina förslag. Hon beskrev hur de lät barnen tänka helt fritt och utanför "boxen" - då de tids nog kommer tvingas in i ett "vuxentänk". Planarkitekten beskriver här en syn på barnens perspektiv som liknar vad Trondman (2013) menar är att inte se barnet som fullständigt. Istället läggs fokus från både planarkitekterna från Båstad och Ystad kommun vad barnet *inte* är, men kommer att bli; vuxen. Skivenes och Strandbu (2006) framhäver vikten av att se barnet med dess perspektiv här och nu, och inte som en del av en tillblivandeprocess där dess roll som barn sätts i relation till den vuxne.

Projektmedlemmen från GLAP beskriver det motsatta från vad planarkitekterna från Båstad och Ystad kommun beskriver. Hon menar att barnens dialog ofta är väldigt realistiska och genomförbara. Projektmedlemmen från GLAP är mån om att det ska finnas en jämställdhet mellan den vuxne och barnet och menar att det då också måste finnas en språklig jämställdhet. Hon förklarar att man inte bör tänka att "man behöver sänka sitt språk till barnets nivå" - för det förutsätter att barnet är sämre. Istället menar hon att man får försöka mötas språkligt genom att använda ett språk som passar båda.

Vid arbete med medborgardialog med barn menar Skivenes och Strandbu (2006) att det kan uppstå vissa kommunikativa hinder. Samtliga kommuner har under dialogträffarna arbetat med att på olika sätt närma sig barnen kommunikativt. Genom att exempelvis arbeta med "ord-lianen" och olika associationer för olika delar av planering, har planerarna och barnen kunnat närma sig en gemensam förståelse för planering och arkitektur genom att utforska sätt att uttrycka sig, likt den som projektmedlemmen menar på är viktig för en jämställd dialog. Skivenes och Strandbu (2006) menar även att det är svårt att skapa en verklig förståelse för barnet och att det finns risk att för att den vuxne gör feltolkningar av barnens uttryck och åsikter. Denna risk finns rimligtvis även hos de dialoger som genomförts i GLAP-projektet. Halldén (2003) lyfter hur man måste vara medveten om sig själv, sina erfarenheter och perspektiv och hur dessa i sin tur påverkar sin tolkning av barnen. Huruvida planerarna gjort detta på ett sätt som återspeglar den verkliga förståelsen av barnens perspektiv som Skivenes och Strandbu (2006) tar upp - är svårt att säga. Vad som framkommer dock är försök att tolka barnens förslag och åsikter där planerarna försöker sätta sig in i barnens perspektiv. Planarkitekterna från Båstad och Ystad kommun beskriver hur de tolkat barnens förslag som uttryck för olika behov. Planarkitekten i Ystad beskriver hur barnens förslag på en sporthall kan tolkas som ett behov av fler aktiviteter, och planarkitekterna beskriver hur förslag på ett nöjesfält även det kan vara ett uttryck för en önskan om fler aktiviteter.

De förslag som barnen kommit med under projektet har, som tidigare nämnt, inte inkorporerats i varken den detaljplan, det planprogram eller översiktsplan som dialogerna var tänkt att utgöra underlag för. Då inget av dessa är slutförda är det heller svårt att avgöra om detta kommer ske eller inte - och graden av barnens inflytande är svårt att bedöma än så länge. Utgår man från Shiers (2001) fem-stegsmodell kan man dock argumentera för att ingen av kommunerna har

lyckats uppnå nivå tre, som i så fall hade inneburit att barnen fått delta på ett sätt som är förenligt med Barnkonventionen. Det tycks finnas en vilja att arbeta med dialog med barn från samtliga planarkitekter, vilket krävs för att nå Shiers steg *Öppningar*. Tillräckligt med resurser i form av tid, kompetens eller rutiner verkar dock saknas. Även uttalade krav på att genomföra dialog med barn verkar saknas vilket innebär att varken Shiers steg för *Möjligheter* eller *Skyldigheter* är uppfyllda. Dock menar Shier (2002) att hans modell inte bör användas på ett sätt där så många steg eller nivåer som möjligt ska bockas av. Istället fyller den en funktion där identifiering av brister kan göras. Utgår man ifrån det perspektivet - så finns stor potential för samtliga kommuner att arbeta med dialog med barn som går i linje med barnkonventionen. Samtliga planarkitekter har haft en begränsad erfarenhet av att genomföra dialog med barn och har genom projektet lagt ner ett gediget arbete för att genomföra dialoger med barn som både är tänkt att gynna den kommunala planeringen - och barnen själva. Samtliga planarkitekter har också identifierat olika brister inom sin organisation; brist på rutiner, arbetssätt med mera vilket kan ses som ett första steg för att göra en förändring.

Huruvida de planarkitekterna kommer använda sig av dialogmaterialet från barnen är fortsatt något oklar. Francis och Lorenzo (2022) lyfter hur det finns mycket för planerare att vinna vid involvering av barn i utformningen av miljöer som de kommer att vistas i. I Barnkonventionen framkommer det att man ska se till barn bästa vid beslut som rör dem. Men vad som anses vara barns bästa är olika från fall till fall. I vilken omfattning kommuner låter barn delta i framtagandet av planer är även upp till respektive kommun att avgöra (Boverket, 2020).

Halldén (2003) menar att politiska beslut som verkar för barns bästa inte nödvändigtvis kräver att information inhämtats från barnet själv. Den vuxne kan anta ett barnperspektiv och verka i barns bästa utan att föra någon direkt dialog med barnet. Skivenes & Strandbu (2006) menar dock att det inom ett barnperspektiv är en av de mest centrala delarna; att barn har rätt att delta. I de studerade kommunernas fall har barn fått sin rättighet att delta i dialog uppfylld. Huruvida kommunerna kommer att ta beslut som enligt barnkonventionen, bör vara med grund i barns bästa - är för tidigt att säga. Lika så är det för tidigt att säga om en omfördelning av makt från vuxen till barn, har skett eller inte.

Likt kritiker till både Arnstein och Harts delaktighetsstege, behöver inte total medborgarkontroll alltid vara den mest eftersträvarvärda utan bör kanske istället ses som ett komplement till den representativa demokratin (Corkhill, 2013). Att föra dialog med en skolklass är behöver inte vara representativt för vad alla barn i området eller kommunen tycker. Därför är det inte heller självklart att en dialog med de fritids- eller skolklasser som deltagit ska resultera i det översta steget på varken Arnstein (1969) eller Harts (1992) delaktighetsstege. Shier (2001) menar även att när barns åsikter och synpunkter beaktas så kan man inte garantera att barnet får sin vilja igenom per automatik, men att dess åsikter ska vägas in tillsammans med andra faktorer - vilka kan komma att väga tyngre vid beslutsfattande. Slutligen är det viktigt att lyfta att barn saknar rösträtt, och det blir därför desto viktigare för barnen, som någon annan röstberättigad grupp att få yttra sig (Gustavsson, 2022), vilket de fått göra i samtliga kommuner.

Diskussion och slutsats

I denna uppsats har jag redogjort för att det finns en rad möjligheter, men också många utmaningar när barn ska inkluderas i medborgardialoger. Möjligheter som lyfts kopplat till dialog med barn är bland annat att barn är experter på sin egen närmiljö och att offentliga miljöer bäst planeras med direkt deltagande av barn och unga (Francis och Lorenzo, 2022). Andra möjligheter som lyfts är bland annat att ett bredare beslutsunderlag skapas om man tar in barns åsikter vid medborgardialog (Khahee, 2006). Det finns mycket kunskaper att hämta kring vad som utgör en bra dialog med barn och vilka metoder man kan använda sig utav, vilka tas upp i uppsatsen. De problem som framför allt kan kopplas till barns inkludering i medborgardialog är vad dialogmaterialet ska användas till och hur barnens intressen ska vägas mot andra intressen. Dessutom tenderar andra intressen än barns att väga tyngre vid politiska beslut (Rodela och Norss, 2023). Utifrån detta uppstår i stället en problematik kopplat till hur den vuxna ska förvalta barnets perspektiv och föra dess talan efter dialogen har genomförts – snarare än problem som uppstår vid själva dialogen.

Denna studie visar även på att det inte enbart är frågor om hur barnens idéer och perspektiv som samlats in under dialoger ska användas – också hur själva dialogen ska initieras. Genom GLAP och deltagande kommuners erfarenheter framkommer det att det är en effektiv metod att arbeta yrkesöverskridande och att det ger många mervärden för både planerare, pedagoger och elever. Dock är själva initieringsfasen en av de mest kritiska, då de involverade aktörerna arbetar utefter olika förutsättningar och tidsramar. Här finns en risk att det blir otydligt vart i samhället ansvaret ligger. När barnkonventionen ska implementeras krävs intersektionella och interinstitutionella samarbeten, vilket kräver resurser och tid från båda eller i vissa fall flera parter. Baseras då ansvaret på "eldsjälar" eller enstaka individer så kan det bli svårt att uppfylla och integrera barnkonventionen i samhällets alla hörn och inte minst inom fysisk planering.

I och med att Barnkonventionen nu är lag i Sverige har fokus på dialog med barn blivit allt större i planeringskontexter (Rudner, 2017). Det är också fortfarande oklart hur avvägningar mellan Barnkonventionen och andra lagar som styr medborgardialog skall göras, inte minst när Barnkonventionen beskrivs vara allmänt formulerad och ibland väger tyngre än andra lagar kopplade till medborgardialog, och andra gånger inte (SOU 2016:19). I de studerade kommunerna har man inte slutfört de planeringsprocesser som dialogerna ska utgöra underlag för – men det verkar heller inte finnas någon tydlig bild för hur de ska använda dialogen. Redan när dialogens första träffar genomförts delger man barnen med information om att de inte kommer få någon återkoppling. I ett av projekten har man inte ens avsatt pengar för att genomföra barnens förslag, vilket ger dåliga förutsättningar redan från start. Utifrån de teorier som används är det svårt att bedöma vilken grad av inflytande barnen har fått eller kommer få genom dialogerna. Men än så länge tyder det på att det främst handlar om ett symboliskt deltagande vilket enligt Hart (2001) också kan definieras som ett typ av icke-deltagande.

En fråga som uppstått under uppsatsens gång är kommunernas motiv till att genomföra dialog med barn. Eftersom Barnkonventionen är svensk lag, finns det enligt Francis och Lorenzo (2022) också en risk att barns deltagande blir allt mer institutionaliserat. Risken som de befarar är att syftet med dialogen huvudsakligen blir att uppfylla barnkonventionens krav, istället för att faktiskt försöka skapa bättre miljöer för barn att vistas i. De kommuner som studerats kan inte redogöra för hur och om dialogmaterialet kommer att användas eller hur de planerar att göra det. Samtliga planarkitekter menar att barnen har kommit med bra förslag, men ändå har dialogmaterialet inte arbetats in i något av projekten som var kopplade till dialogerna.

Sammanfattningsvis visar denna fallstudie att det finns en rad både möjligheter och problem kopplat till barns inkludering i medborgardialog. Vad som begränsar eller skapar förutsättningar för kommuner att genomföra dialoger med barn i enlighet med barnkonventionen, är dels beroende av de förutsättningar som finns på både det individuella planet men också organisatoriska. Genom samverkan kan vissa trösklar kopplat till dialog minimeras, men även där är det mycket personberoende. GLAP har satt igång processer i flera kommuner där det sedan tidigare funnits begränsningar i såväl arbetssätt som erfarenhet kopplat till dialog med barn. Genom AiS har de dessutom utefter olika förutsättningar fört dialog med barn som gett flera mervärden utöver att delar av barnkonventionen uppfyllts. Genom såväl GLAP och AiS har kommunerna fått med sig verktyg som borde vara applicerbara i även andra kommuner och under andra förhållanden. Det kvarstår dock många frågor kopplat till faktiskt inflytande, vilket förhoppningsvis kan förklaras av att planprocessen inte avslutats ännu.

Kunskapsluckorna verkar slutligen sträcka sig längre än hur själva dialogen ska genomföras - utan också hur planerare eller arkitekter bör förvalta barnets perspektiv och föra dess talan efter dialogen har genomförts. Hur det kan göras utan att ansvaret blir för stort för den som genomfört dialogen att också ta den vidare.

Metoddiskussion och framtida forskning

Fallstudie

Just fallstudier kan skapa bristande förutsättningar för att dra bredare slutsatser (Flyvbjerg, 2006). Intensiv undersökning av specifika fall kan ofta leda till att den tillämpbara generaliseringen som studien ska bidra med endast blir värdefull för liknande eller snarlika fall, enligt Bryman (2018). Denna brist på bred generaliserbarhet lyfts ofta som fallstudiers svaghet, då detta i förlängningen kan underminera studiens validitet (Bryman, 2018). I denna uppsats har flera kommuner studerats, där både likheter och skillnader i erfarenheter har identifierats. Alla av kommunens erfarenheter som lyfts i denna uppsats behöver inte vara representativa och generaliseringsbara – men i de fall där flera kommuner upplevt liknande erfarenheter kan det finnas skäl att anta att även andra hade upplevt liknande upplevelser. Just denna studies generaliserbarhet kan dock vara svår att bedöma då planprocesserna i studerade fall av kommuner inte är genomförda än. Det är därför svårt att sätta resultaten i ett större perspektiv innan hela förloppen kan studeras. Då projektet GLAP nyligen är avslutat finns det dessutom ganska begränsat med information kring projektet, vilket kan ha medfört att vissa aspekter har missats.

Intervjuer

Tyvärr ställde en av GLAPs deltagande kommuner inte upp på intervju. Här finns det skäl att anta att olika erfarenheter och perspektiv som de andra kommunerna inte har lyft – kan ha missats. Från Ystad kommun ställde två planarkitekter upp vilket skiljer sig från de andra kommunerna där enbart en person intervjuades. Intervjun med Ystad gjordes med båda planarkitekterna samtidigt. En så kallad gruppintervju genererar andra resultat än en intervju med en enskild respondent (Tursunovic, 2002), då dynamiken inte bara är mellan intervjupersonen och respondenten – utan mellan samtliga deltagare. Under intervjun styrdes inte samtalet enbart av mina frågor och följdfrågor likt under de andra intervjuerna – utan även av hur respondenterna på olika sätt förde ett samtal sinsemellan.

Tematisk analys

I denna uppsats har intervjumaterialet analyserats ut genom metoder för tematisk analys där teman uppstått genom bearbetning av materialet. Metodens motsats, en mer teoretisk driven tematisk analys tenderar att ge mer utförliga beskrivningar av specifika delar av materialet (Braun & Clarke, 2006). Hade jag använt mig av denna metod hade jag eventuellt kunnat analysera vissa delar mer djupgående än vid mitt fall. Dock menar Braun & Clarke (2006) att den tematiska analysen ger bättre förutsättningar att för överblick och att en mer generell bild skapas. Detta var också var målet i denna studie, då jag genom att göra en fallstudie förhoppningsvis behövde skapa just en mer generell bild av ämnet.

I metodkapitlet beskriver jag hur teman har vuxit fram genom bearbetning av materialet och hur min avsikt har varit att inte tvinga på personliga förutfattade meningar på mitt material. Jag har försökt förhålla mig teoretiskt obunden till mitt material – men samtidigt förbisett hur mina frågeställningar kan ha påverkat själva tematiseringen. I efterhand kan jag se hur frågeställningarna och framförallt den första; *Vilka problem och möjligheter diskuteras i forskning kring barns inkludering i medborgardialoger*, kan ha varit ledande för vilka teman som jag kommit fram till.

Braun och Clarke (2006) menar att de teman som framkommer i tematisk analys bör fånga något viktigt i materialet i relation till studiens forskningsfråga/frågor. De menar att, även om den tematiska analysen är mer induktivt driven än teoretiskt – så är man som forskare inte helt frigjord från sina forskningsåtaganden, vilket frågeställningarna kan beskrivas vara. Mina frågeställningar har styrt min tematiska analys mer än vad jag vid bearbetningen av materialet var medveten om. Och beskrivningen min neutralitet till mitt material har därför varit något missvisande. Slutligen hade andra teman än de jag kom fram till – kunnat arbetas fram vid val av andra forskningsfrågor vilket i sin tur hade påverkat mitt resultat.

Validitet och reliabilitet

Reliabilitet syftar på tillförlitligheten på studiens metod och utförande. En studie bör helt enkelt kunna upprepas av andra där samma resultat uppnås för att anses tillförlitlig (David & Sutton, 2016). Studier med kvalitativ metod samt ett induktiv eller abduktivt förhållningssätt kan dock vara svåra att reproducera, inte minst om empirin i stor utsträckning grundar sig på intervjuer – vilket är fallet i denna uppsats. Här kvarstår frågan huruvida intervjupersonerna skulle ge liknande svar vid en annan tidpunkt, till en annan intervjuare. Förutsättningar och yttre omständigheter är ständigt föränderliga både för intervjupersonerna och för den som utför studien, vilket gör det mycket svårt att replikera en studie av detta slag. Med detta i åtanke minskas därmed graden av reliabilitet för denna uppsats, samtidigt utgörs denna uppsats av en bredare empirisk grund än endast intervjuer, där reliabiliteten, beroende på efterföljande av metod och utförande, kan stärkas.

Gällande validitet syftar det till att studien i fråga, undersöker det som påstås undersökas. Där både syfte och metod efterföljs och teorin går som en röd tråd genom uppsatsen (David & Sutton, 2016). Enligt Bryman (2018) delas validitet upp till extern och intern validitet. Den interna validiteten syftar till studiens trovärdighet utifrån noggrannheten i utförandet och analysen av empirin med dess koppling till verkliga situationer och händelser. Den externa validiteten handlar istället om studiens generaliserbarhet. I denna uppsats beskrivs designen, metoden, teorin och förhållningssättet för uppsatsen, detta med förhoppningen om att utförandet av studien är ett effektivt och tydligt sätt att undersöka det som hävdas undersökas (Bryman, 2018). Gällande den externa validiteten och uppsatsens generaliserbarhet kan detta påverkas av val av metod. Med specifika studier som i detta fall, ger fallstudier ofta en djupare förståelse av enskilda fall snarare än en bred generaliserbarhet och extern validitet. Samtidigt kan metoden förhoppningsvis bidra med att skapa djupare förståelse för det specifika ämnet.

Framtida forskning

Även om GLAP-projektet är avslutat, är de planprocesser som inletts under projektet fortfarande igång. Det är därför svårt att sätta resultaten i ett större perspektiv innan hela förloppen kan studeras. Det hade därför varit intressant att när dessa planprocesser är slutförda - studera hur dialogmaterialet har använts och vilka faktorer som påverkat. I ett större perspektiv vore det även intressant att studera hur planerare eller arkitekter kan förvalta barnets perspektiv och föra dess talan efter dialogen har genomförts- och hur det kan göras utan att ansvaret blir för stort för den som genomfört dialogen att också ta den vidare.

Källor

Abrahamsson, H (2013). *Vår tids stora samhällsömdaning. I Framtiden är redan här: hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. Göteborg: Chalmers tekniska högskola.

Arbetsmarknadsdepartementet (2019). *Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Regeringskansliet, Arbetsmarknadsdepartementet.

Arnstein, S, R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. I *Journal of the American Institute of Planners*, 35:4, 216-224, DOI: [10.1080/01944366908977225](https://doi.org/10.1080/01944366908977225)

Ataol, Ö., Krishnamurthy, S., & van Wesemael, P. (2019). Children's participation in urban planning and design: A systematic review. I *Children, Youth and Environments*, 29:2, 27-50.

Barnombudsmannen (2021). *Det är barnkonventionen*.
<https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/om-barnkonventionen/?currentCategories=>

Barnombudsmannen (2022). The UN Convention on the Right of the Child: Supplementary report - Sweden.
https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/barnkonventionen/fns-barnrattskomite/2022/supplementary_report_sweden_final_2208015.pdf

Bexell, M., Jönsson, K (2022). Realizing the 2030 Agenda for sustainable development—engaging national parliaments? I *Policy studies*, 43:4, 621-639.

Bomgren, M., Bosdotter, F., Svetoft, I., Carlsson, K. (2023). *Gestaltad livsmiljö genom arkitektur och pedagogik: Ett samverkansprojekt mellan fyra skånska kommuner, Region skåne och Platskultur*. Hämtad 2023-02-27 från:
<https://utveckling.skane.se/kulturutveckling/kulturutveckling/gestaltad-livsmiljo/glap--gestaltad-livsmiljo-genom-arkitektur-och-pedagogik/>

Borlänge kommun (2021). Barnens arkitekturprogram. Hämtad 2022-04-18 via
<https://www.borlange.se/bygga-bo-och-miljo/planeringsunderlag>

Boverket (2020). *Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling – Kartläggning och analys*. Rapport 2020:24.

Boverket (2021). *Barn och ungas delaktighet*. Hämtad 2023-02-14 från:

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetsatt/skolors-miljo/strategiska-vagval/barn-och-ungas-delaktighet/>.

Boverket (2022A). *Arkitekter i skolan*. Hämtad 2023-04-12 från: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/barnkonventionen/exempel/arkitekter/>

Boverket (2022B). *Samråd vid standard och utökat förfarande*. Hämtad 2023-04-01 från: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplaneprocessen/samrad/>

Boverket (2022B). *Barnkonventionen i fysisk planering och stadsutveckling*. Hämtad 2023-05-01 från: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/barnkonventionen/>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. I *Qualitative research in psychology*, 3:2, 77-101.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (tredje upplagan). Stockholm: Liber.

Castell, P (2013). Stegen och trappan - olika syn på deltagande. I Stenberg, J. (Red). *Framtiden är redan här: hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. Göteborg: Chalmers tekniska högskola. (36-41).

Corkhill, E (2013). Stegen och kuben - vad döljer sig bakom medborjardialogen? I Stenberg, J. (Red). *Framtiden är redan här: hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. Göteborg: Chalmers tekniska högskola. (42-46).

David, M. Sutton, C.D. (2016). *Samhällsvetenskaplig metod*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Dialogguiden (2020). *Arkitekter i skolan, om stadsutveckling i Helsingborg*. Hämtad 2023-02-25 från: <https://dialogguiden.se/article/show/1097>

Dialogguiden SKL (2016) *DrottningH är ett stadsförnyelseprojekt i Helsingborg stad*. Hämtad 2023-02-26 från: <https://www.youtube.com/watch?v=w5-wRCFN6B0&t=10s>

Eriksson-Zetterquist, U., & Styhre, A. (2007). *Organisering och intersektionalitet* (1. uppl.). Liber.

Fors, H., Ambrose-Oji, B., Konijnendijk van den Bosch, C., Mellqvist, H., Jansson, M. (2020) Participation in urban open space governance and management. I *Jansson, M. & Randrup, T.B. (red.) I Urban open space governance and management* [Elektronisk resurs]. Abingdon, Oxon: Routledge. (112-128).

- Francis, M., Lorenzo, R (2002). Seven realms of children´s participation. I *Journal of environmental psychology*. vol 22,157-169.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. I *Qualitative Inquiry*, 12:2, 219-245.
- Galletta, & Cross, W. E. (2013). *Mastering the Semi-Structured Interview and Beyond: From Research Design to Analysis and Publication*. New York: University Press.
- Gustafsson, G. (2022) Barns inkludering i demokratin - nya värderingar och åtgärder sedan den allmänna rösträttens införande. I *Stadsvetenskaplig tidskrift*, 124:2, 439-459.
- Gustafsson, S., Ivner, J (2018) Implementing the Global Sustainable Goals (SDGs) into Municipal Strategies Applying an Integrated Approach. I *Handbook of Sustainability Science and Research*, Walter Leal Filho (eds), 2018, 301-316.
- Halldén, Gunilla. (2003) Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. I *Pedagogisk Forskning i Sverige* 8:1-2,12-23.
- Hart, Roger A. (1992). Children's Participation: From tokenism to citizenship, *Innocenti Essay*, no. 4, International Child Development Centre, Florence.
- Helsingborg stad (2015A) *Arkitekter i skolan - en dialogmodell*. Utgåva 2.0, våren 2014 Klass 4 på Drottninghögsskolan. Hämtad 2023-03-14 från: [https://dialogguiden.se/media/791-Arkitekter i skolan folder 2015 webb.pdf](https://dialogguiden.se/media/791-Arkitekter_i_skolan_folder_2015_webb.pdf)
- Helsingborg stad (2015B) *Arkitekter i skolan - en dialogmodell. Hösten 2011 samt våren 2014. Klass 4 på Drottninghögsskolan, Helsingborg*. Hämtad 2023-03-14 från: [https://dialogguiden.se/media/789-AIS presentation arkitekter 2015.pdf](https://dialogguiden.se/media/789-AIS_presentation_arkitekter_2015.pdf)
- Henecke, B., & Khan, J. (2002). *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen - en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. (Dept. of Technology and Society report). Department of Sociology, Lund University.
- Henning & Illustra film (2021) *Master Gestaltad Livsmiljö*. Hämtad 2023-03-14 från: <https://vimeo.com/539685854>
- Jakobsson, P (2021) *Många idéer om Lyckanområdet*. Bjäre NU, 2021-12-03 <https://bjarenu.se/bjare/maanga-ideer-om-lyckanomraadet/2927>
- Khakee, Abdul, (2006), Medborgardeltagande i samhällsplaneringen. I *Blücher*, G., Graninger, G (red.) *Planering med nya förutsättningar. Ny lagstiftning, nya värderingar*, 11-23. Linköping University Electronic Press

Kulturdepartementet (2018) *Politik för gestaltad livsmiljö*. KU18:05.

Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. SFS 2018: 1197.
Socialdepartementet.

Lehrberg, B. (2020). *Praktisk juridisk metod*. (Tolfta upplagan). Uppsala: Iusté.

Lunds kommun (2023) *Påverka i Lund*. Hämtad 2022-04-18 via
<https://lund.se/uppleva-och-gora/ung-i-lund/paverka-i-lund>

Mattsson, T. (2019). Chapter 6 Constitutional Rights for Children in Sweden. I *Haugli, T., Nylund, A., Sigurdson, R., Bendiksen, L. (red) Children's Constitutional Rights in the Nordic Countries*. Leiden, The Netherlands: Brill

Melton, G.B (1999). Parents and Children: Legal Reform to Facilitate Children's Participations. I *American Psychologist*, 99:54, 935–944.

MFD (2020). *Skapa en trygg skola*. 2020:3 Myndigheten för delaktighet.

Miljöbalk. SFS 1998:808. Miljödepartementet.

Montin, S. (2007). Mobilizing for participatory democracy? The case of democracy policy in Sweden. I *T. Zittel & D. Fuchs (red.), Participatory democracy and political participation can participatory engineering bring citizens back In?* London: Routledge

MUCF (2019A) *Det vore ju kul om de frågade någon gång - Ungas möjligheter till inflytande på lokal nivå*. FOKUS 19. Hämtad 2023-02-10 från: <https://www.mucf.se/fokus19>

MUCF (2019B) *Ungas inflytande - ungas inflytande i den lokala beslutsprocessen*. Hämtad 2023-02-10 från: https://www.mucf.se/sites/default/files/2021/06/skl_a4_ungas-inflytande_webbpdf.pdf

Plan- och bygglag. SFS 2010:900. Finansdepartementet SPN BB.

Regeringskansliet (2023) *2017/18:110: Politik för gestaltad livsmiljö*. Hämtad: 2023-02-28
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2018/02/prop.-201718110>

Rodella, R., Norss, E. (2023) Opening up spatial planning to the participation of children and youth: the Swedish experience. I *European Planning Studies*, 31:2, 252-269.

Rudner, J (2017) Educating Future Planners about Working with Children and Young People. I *Social Inclusion* 5:3, 195–206.

Samuelsson, P. I., Pramling, N. (2010) Vad betyder barns perspektiv för utvärdering och utveckling? I *Klapp Ekholm, Alli (red.) (2010). Bedömning för lärande: - en grund för ökat kunnande*. Stockholm: Stiftelsen SAF i samarbete med Läraförbundet

Shier, H (2001). Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. I *Children & Society*, 15:2, 107–117.

Skivenes, M., Strandbu, A (2006). A Child Perspective and Children's Participation. Children. I *Youth and Environments*, 16:2, 10–27.

SKL (2018) *Barnrättsperspektiv - vad är det?*. Sveriges kommuner och Landsting

Skolverket (2020) *Barnkonventionen*. Hämtad: 2023-04-01 från:
<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/barnkonventionen>

Smith, A. (2002). Interpreting and supporting participation rights: Contributions from sociocultural theory. I *The International Journal of Children's Rights*, 10:1, 73-88.

SOU 2016:19. *Barnkonventionen blir svensk lag*.

SOU 2016:6. *Betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande*.

Svensson, J. (2008). *Kommunikation, medborgarskap och deltagardemokrati: en studie av medborgarutskotten i Helsingborg*. Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Tahvilzadeh, N. (2015). Det våras för medborgardialoger. I *Låt fler forma framtiden! Forskarantologi*. Bilaga till betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande. SOU 2015:96.

Trondman, M (2013). Att förstå barndom - Till frågan om barndom som tillblivelse (becoming) eller vara (being). I *Utbildning & Demokrati*. 22:2, 7-35.

UNDP (2023). *Om globala målen: Vad är globala målen*. Hämtad 2023-03-05 från:
<https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>

Unicef (2023) *Barnkonventionen*. Hämtad 2023-03-17 från:
<https://beta.unicef.se/barnkonventionen>

Qvarsell, B (2001). Juridik och politik i barnpedagogiken – om FN-konventionens dilemman. I *Utbildning & Demokrati*. 10:2, 51-63.

Young, I. M. (2000). Inclusion and Democracy. I S. S. *Fainstein & S. Campbell (Red.)*, *Reading in planning theory*, 321-337. West Sussex: Blackwell Publishing Ltd.

Otryckta källor

Kignell, Jonna. Personlig kommunikation, 13-03-2023

Heijel, Tove. Personlig kommunikation, 28-04-2023

Intervju 1. Jonna Kignell. (13-03-2023)

Intervju 2a. Tove Heijel. (21-03-2023)

Intervju 2b. Malin Hading. (21-03-2023)

Intervju 3. Ina Jacobsen. (21-03-2023)

Intervju 4. Ingrid Svetoft. (23-03-2023)

Bilagor

Bilaga 1. Samtyckesblankett

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Samtycke till behandling av personuppgifter:

Examensarbete på mastersnivå inom Landskapsarkitektur av Julia Sandqvist Wedin.

När du medverkar i arbetet med Julia Sandqvist Wedins examensarbete innebär det att SLU behandlar dina personuppgifter. Att ge SLU ditt samtycke är helt frivilligt, men utan behandlingen av dina personuppgifter kan inte forskningen genomföras. Denna blankett syftar till att ge dig all information som behövs för att du ska kunna ta ställning till om du vill ge ditt samtycke till att SLU hanterar dina personuppgifter eller inte. Du har alltid rätt att ta tillbaka ditt samtycke utan att behöva ge några skäl för detta. SLU är ansvarig för behandlingen av dina personuppgifter, och du når SLUs dataskyddsombud på dataskydd@slu.se eller via 018-67 20 90. Du kan också kontakta studenten och författaren av arbetet Julia Sandqvist Wedin eller handledare Matilda Alfengård:

Kontaktuppgift till författare och student:
Jusn0005@stud.slu.se

Kontaktuppgift till handledare:
Matilda.Alfengard@slu.se

Uppgifter som Namn, yrkestitel och arbetsplats kommer att publiceras i uppsatsen tillsammans med det du återgivit vid intervjutillfället. Intervjun kommer att spelas in och transkriberas för lättare hantering av intervjumaterialet. Detta kommer inte att publiceras i uppsatsen.

Ändamålet med behandlingen av dina personuppgifter är att SLUs student ska kunna genomföra sitt examensarbete enligt korrekt vetenskaplig metod och bidra till forskning på kring dialog med barn och implementering av barnkonventionen.

Om du vill läsa mer information om hur SLU behandlar personuppgifter och om dina rättigheter kan du hitta den informationen på www.slu.se/personuppgifter.

Jag samtycker till att SLU behandlar personuppgifter om mig på det sätt som förklaras i denna text, inklusive känsliga uppgifter om jag lämnar sådana.

Underskrift

Plats, datum

Namnförtydligande

Bilaga 2. Intervjuguide 1

Bakgrundsfrågor

Kan du börja med att berätta lite om vilken roll du har på kommunen?

På vilket sätt har du deltagit i GLAP och dialogträffarna?

Kan du berätta om dina tidigare erfarenheter av dialog med barn?

Vilka förutsättningar har ni inom kommunen att arbeta med dialoger med barn?

- hur ser den generella inställningen ut?
- Hur ser förutsättningarna ut?
- Några skillnader sedan barnkonventionen antogs? (ge gärna exempel)

Frågor kopplat till dialogtillfällena

Berätta lite dina erfarenheter med dialogmodellen Arkitekter i skola som ni använde er utav.

- Har du något exempel på något som du tycker fungerade bra?
- Har du något exempel på något som du tycker fungerade mindre bra?
- Andra lärdomar du tar med dig?

Frågor kopplat till arbetet efter

Hur har ni arbetat för att sammanställa barnens arbete och åsikter från dialogtillfällena?

Hur har ni sammanställt era egna erfarenheter från dialogtillfällena?

Ni arbetade med platsen XXX. Vad har hänt sedan ni förde dialog barnen? Finns det till exempel några spår i den fysiska miljön från dialogmaterialet, eller i några plandokument eller liknande?

- Varför/varför inte?

Finns det några delar kring arbetet efter dialogtillfällena som varit särskilt bra eller viktigt?

- Något som varit svårt, och varför?

Hur ser diskussionen ut kring att fortsatt tillämpa dialogmodellen?

Hur har det sett ut kring återkoppling till deltagarna?

Något du tycker jag glömt fråga om eller som jag bör känna till?

Bilaga 3. Intervjuguide 2

Frågor kopplat till metod och projektet

Kan du berätta lite om hur du varit delaktig i att ta fram dialogmetoden Arkitekter i skolan?

- Hur har dialogmetoden utvecklats över tid?
- Några ändringar som gjorts sedan den togs fram till hur den har använts i GLAP-projektet?
- Några delar som var extra viktiga att ha kvar? Mindre viktiga?
- Några ändringar av själva dialogmetoden som du skulle vilja göra efter att GLAP avslutats?

Resultat från GLAP

- Ser du att det finns några avgörande faktorer för när det funkar och inte?
- Några typer av projekt som är mer eller mindre lämpliga att använda sig av AiS?
- Vilka åldrar har man provat? Hur mycket behöver man anpassa efter ålder?

I de projekt där man använt AiS och dialogmaterialet lett till fysiska avtryck i barnens miljö - hur har responsen varit där?

Arbetet efter själva dialogtillfällena - har du funderat något på hur arbetet där ska gå till?

- Hur ser man till att arbetet inte stannar av efter själva dialogen, utan att materialet faktiskt används?

Framtid

Vad händer nu när GLAP är avslutat?

I GLAP-rapporten föreslås nya tjänster – kan du berätta lite mer om det?